

MILITAIRE SPECTATOR

CORONACRISIS: SCENARIO'S VOOR DE KRIJGSMACHT EN DE INTERNATIONALE VEILIGHEIDSSITUATIE

- The impact of hypersonic missiles on strategic stability
- Het richten van de landmacht: 13 Lichte Brigade als case

MILITAIRE SPECTATOR

Vooruitblik

US AIR FORCE, CHRIS FARNSWORTH

In *Militaire Spectator* 5-2020 verschijnt onder meer: 'Het intensiveren van Nederlands-Amerikaanse militaire samenwerking in het ruimtedomein' van R.M. Vinke.

Satellieten zijn cruciaal voor de nationale veiligheid: onder meer commandovoeringssystemen, onbemande vliegtuigen, GPS-geleide wapens, *tracking and tracing* en weersvoorspelling worden ondersteund vanuit het ruimtedomein. Militaire operaties zonder gebruik van de ruimte zijn ondenkbaar en begin december 2019 verklaarde de NAVO de ruimte tot operationeel domein.

Door het grote belang van ruimtetoepassingen voor de nationale en internationale veiligheid liggen er veel mogelijkheden tot samenwerking in het domein. Zo kan samenwerking duplicatie van

ruimtesystemen (satellieten, radarsystemen en grondstations) voorkomen en kostenbesparend zijn. De bespaarde investeringen kunnen worden gebruikt voor het ontwikkelen van nieuwe technologie.

Nederland is een voortrekker op het gebied van internationale militaire samenwerking en in het ruimtedomein heeft vooral militaire samenwerking met de VS veel potentie. De Nederlandse krijgsmacht heeft nog weinig ervaring met opereren in de ruimte, terwijl de VS, de grootste *spacepower* ter wereld, al meer dan vijftig jaar militair actief is in het domein. Het sterk trans-Atlantisch georiënteerde Nederland kan veel leren van deze strategische partner, terwijl het zelf een belangrijke partner voor de VS kan zijn voor toegang tot de Europese Unie.

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter Beoefening
van de Krijgswetenschap
www.kvbk.nl
E info@kvbk.nl
facebook.com/KVBKsecretaris
twitter.com/kvbk1

Secretaris en ledenadministratie

Majoor R.P.G. Verheijen MA
E secretaris@kvbk.nl
Nederlandse Defensieacademie (NLDA)
Sectie MOW
Ledenadministratie KVVK
Postbus 90002, 4800 PA Breda
E ledenadministratie@kvbk.nl

REDACTIE

Igen b.d. ir. R.G. Tieskens (hoofdredacteur)
drs. A. Alta
kol Marns drs. G.F. Booij EMSD
kol drs. A.J.H. Bouwmeester
prof. dr. A. ten Cate
dr. A. Claver
drs. P. Donker
bgen prof. dr. mr. P.A.L. Duchaine
cdre KLu b.d. F. Groen (plv. hoofdredacteur)
kol ir. M.P. Groeneveld
kap (R) L.J. Leeuwenburg-de Jong MA
(e-outreach)
kol mr. drs. B.M.J. Pijpers
drs. E. van der Steenhoven
mr. drs. A. van Vark KMar
ktz drs. H. Warnar

BUREAU REDACTIE

M. Katsman MA
dr. F.J.C.M. van Nijnatten (eindredactie)
NIMH
Postbus 90701
2509 LS Den Haag
T 070 – 316 51 20
E redactie.militaire.spectator@mindef.nl
www.militairespectator.nl
facebook.com/militaire-spectator
twitter.com/milspectator

De Militaire Spectator is
aangesloten bij de European
Military Press Association

LIDMAATSCHAP

binnenland € 25,00
studenten € 17,50
buitenland € 30,00

OPMAAK

Coco Bookmedia

DRUK

Wilco Meppel
ISSN 0026-3869
Nadruk verboden

Coverfoto: Militairen van de New Jersey
National Guard tijdens een oefening
met beschermende kleding tegen de
verspreiding van het Covid-19 virus

Foto: U.S. Army National Guard, Michael
Schwenk

Inzetfoto cover: Militairen op vliegbasis
Eindhoven beladen een C-17 met medische
hulpgoederen voor de coronabestrijding op
Sint-Maarten

Foto: MCD, Maartje Roos

172 De positie van de krijgsmacht in Nederland na corona: vier scenario's

A. van Vark en G. Oostdijk

De Nederlandse krijgsmacht is door de coronacrisis steeds in het nieuws en de inzet van militairen in het kader van binnenlandse ondersteuning kan ook impact hebben na de crisistijd.

174 De coronacrisis en het debat over de veiligheidssituatie

M. Katsman en F. van Nijnatten

Wat betekent de coronacrisis voor de veiligheidssituatie in de wereld? Experts en denktanks hebben het debat geopend.

182 The impact of hypersonic missiles on strategic stability

S.R. Aarten

Russia, China and the US are developing non-ballistic hypersonic missiles that travel at Mach 5 or faster, which could have major implications for strategic stability in the world.

194 Het richten van de landmacht

I.L. Wiltenburg

Met het afstoten van de CV90 en de Leopard 2A6 verloor de landmacht de helft van haar *capacity* en 13e Lichte Brigade de *capability* om gemechaniseerd op te treden; wat is dan precies de rol van deze brigade in het contemporaine conflict?

En verder:

Editoriaal	170
Tegenwicht	212
Meningen van anderen	214
Gastcolumn	216
CIOR-seminar 2020	218
Boeken	224
RetroSpectator	226
Andere ogen	228

Hoe blijven we gezond?

Wanneer je als geïnteresseerde lezer rondvraagt hoe het nu gaat met Defensie en of de extra financiële middelen al hebben geleid tot enig herstel, blijft het verdacht stil. Wel vertelde luitenant-generaal Martin Wijnen, die nu ongeveer een half jaar Commandant Landstrijdkrachten is, in *Spraakmakers* dat hij bij zijn aantreden een organisatie aantrof waar '... Het achterstallig onderhoud groot is en waar het moreel en zelfrespect forse deuken heeft opgelopen'.¹ Uiteraard was zijn toekomstbeeld positief, maar er moet nog wel het één en ander gebeuren. Hij gaf aan dat het niet realistisch is om te verwachten dat de problemen die de afgelopen jaren zijn ontstaan morgen al zijn opgelost. Maar wat gebeurt er dan met de toegezegde ruim vier miljard extra voor Defensie voor de periode tot 2022? En wat met de al in 2014 toegezegde groei naar de NAVO-norm voor defensie-uitgaven van 2 procent van het bruto binnenlands product? Een toezegging die volgens een recente uitspraak van onze minister-president nog steeds staat.

Ingewijden stellen dat de extra middelen die nu ter beschikking worden gesteld vooral nodig zijn om de opgelopen schade enigszins te herstellen. Naast de aanschaf van een paar extra F-35's lijkt er weinig te worden geïnvesteerd in nieuwe(re) capaciteiten. Misschien komt het omdat nog niet duidelijk is waar Defensie zich op moet richten: is het de fysieke dreiging van landen als Rusland en China die een steeds grotere rol op het

wereldtoneel willen spelen? Moet Defensie zich gereedmaken om assistentie te verlenen bij het voorkomen van stromen vluchtelingen en gelukszoekers die onze grenzen over willen komen? Wordt het een strijd in het communicatie- en informatiedomein waar de dreiging overal vandaan kan komen en vaak pas zichtbaar is als je er daadwerkelijk mee wordt geconfronteerd? Blijft de strijd tegen terroristische groepen als IS opportuun? Of wordt het een combinatie van al deze dingen?

De verwachting is dat in de *Voorjaarsnota* de marsroute en prioriteiten zullen worden aangegeven (met het beschikbare budget) en dat er tot die tijd weinig zal bewegen. Als deze zomer de debatten rond de *Voorjaarsnota* plaatsvinden zal dat al in de schaduw van de volgende verkiezingen voor de Tweede Kamer van 2021 zijn. Zijn onze politici dan nog steeds bereid om Defensie een substantiële financiële injectie te geven? Als we de peilingen mogen geloven staat Defensie bij geen van de partijen hoog op de lijst van prioriteiten, sterker nog, de krijgsmacht bungelt helemaal onderaan.² Nu zegt een peiling niet alles, maar met zorg en klimaat op nummer 1 en 2 lijkt dit toch wel een realistische afspiegeling welk belang de politiek hecht aan Defensie.

Wat C-CLAS in ieder geval goed op het netvlies heeft is dat het langzaam terugkerende vertrouwen bij de medewerkers van Defensie nog heel fragiel is en bij een behoorlijke tegenslag snel weer zal afnemen. Sinds de jaren tachtig is Defensie met enige regelmaat geconfronteerd met bezuinigingen die altijd hebben geleid tot aantasting van de inzetbaarheid en het vertrouwen van de eigen mensen. Het niet invullen van de eerder gedane toezeggingen of, erger nog, een nieuwe korting, zou deze keer desastreuze

1 'Martin Wijnen, nieuwe commandant van de Koninklijke Landmacht', *Spraakmakers*, NPO Radio 1 (2 maart 2020). Zie: <https://www.nporadio1.nl/spraakmakers/onderwerpen/530667-martin-wijnen-nieuwe-commandant-van-de-koninklijke-landmacht>.

2 Peil.nl, 'Electorale concurrentie naar politieke thema's' (29 februari 2020). Zie: <https://www.maurice.nl/peilingen/2020/02/29/electorale-concurrentie-naar-politieke-themas/>.

gevolgen kunnen hebben voor het langzaam herstellende, maar toch nog heel broze vertrouwen van defensiemedewerkers.

Maar het gaat ons economisch toch voor de wind, dus waarom angst voor nieuwe bezuinigingen? Zoals zo vaak komt het gevaar uit onverwachte hoek en is het dagelijkse leven binnen een paar weken geheel overhoop gehaald door het coronavirus (Covid-19). Dean Koontz schreef al in 1981 in *The Eyes of Darkness* over een (fictief) biologisch wapen dat in een laboratorium bij de Chinese stad Wuhan werd ontwikkeld, zich in 2020 wereldwijd zou verspreiden en overall paniek zou veroorzaken.³ Covid-19 lijkt gewoon een speling van de natuur te zijn, maar wel één met grote gevolgen.

In de week dat deze *Militaire Spectator* verschijnt zien we al enige tijd vrijwel lege straten en weten we wellicht wat het besluit van medio maart, om het hele land wekenlang bijna plat te leggen om verdere verspreiding het virus tegen te gaan, uiteindelijk heeft opgeleverd. In eerste instantie was er weinig bereidheid zich aan te passen aan de regels die onze dagelijkse vrijheden beperkten. Maar de zorgelijke ontwikkeling van behoefte aan intensive care-capaciteit in de ziekenhuizen en het dagelijks snel oplopend aantal sterfgevallen leidde er toe dat de meerderheid van de bevolking de nodige discipline kon opbrengen. De inzet van mensen die in de zorg werken wordt alom gezien, bewonderd en terecht geprezen. Af en toe is er een uniform in beeld, als de krijgsmacht met mensen en materieel een helpende hand toesteeft bij het inrichten van noodvoorzieningen en het verhuizen van patiënten naar andere ziekenhuizen.

Nog niet helder is wat de beperkende maatregelen Nederland en de ons omringende landen gaan kosten. Maar dat het een heel grote aanslag op de financiële middelen van de overheid wordt, staat nu al vast. Een aanslag die waarschijnlijk zwaar gaat drukken op de financiële mogelijkheden van het volgende kabinet. Het Centraal Planbureau voorspelt zelfs dat de economie dit jaar tussen 1,2 tot 7,7 procent zal krimpen, wat mogelijk kan leiden tot een recessie vergelijkbaar met die van 2008 en 2009.

We bevinden ons in een periode waarin we vieren dat Nederland al 75 jaar in vrijheid leeft. We zijn inmiddels zo aan deze vrijheid gewend dat de notie ontbreekt dat daar inspanningen voor nodig waren en nog altijd nodig zijn. Dat Defensie daar ook substantieel aan bijdraagt lijkt velen te ontgaan. Ook in de huidige omstandigheden is zij een onmisbare steun voor het kunnen blijven functioneren van een deel van de ziekenhuizen en ook dat is niet heel duidelijk. De paar mensen in werkpak die we af en toe in beeld krijgen, vallen helaas nauwelijks op. Misschien is dat wel het manco: de krijgsmacht is gewend zaken op te pakken en het probleem te lijf te gaan, maar vergeet dat 'uit te dragen' en zo het nodige draagvlak te creëren. De zorgsector doet dat misschien wel beter: mogelijk is daar iets van te leren.

De maatregelen tegen Covid-19 zullen een onevenredige aanslag zijn op 's lands financiën. Of er met een snel leeglopende schatkist voldoende bereidheid is om het budget van Defensie in stand te houden en verder uit te breiden naar de eerder afgesproken NAVO-norm, zal na deze crises voorlopig hoogst twijfelachtig zijn. Als in deze, maar vooral in de volgende kabinetsperiode, een groot financieel gat gedicht zal moeten worden, is het onwaarschijnlijk dat Defensie de noodzakelijke bezuinigingen gaat ontlopen. Met als gevolg dat het laatste restje vertrouwen van de medewerkers ook nog verdwijnt en de krijgsmacht rap in een nog slechtere situatie dan enkele jaren geleden belandt. Het is maar te hopen dat iets van het verleden is geleerd en dat wordt beseft dat een gezonde krijgsmacht nodig is om een scala aan potentiële dreigingen te kunnen pareren. En ook dat achteraf repareren vele malen duurder is dan het bouwwerk netjes onderhouden. Maar misschien moet Defensie juist in de coronacrisis toch wat meer tijd besteden aan het verkopen van het belang van de krijgsmacht, om zo de onvermijdelijke kortingen enigszins te beperken. ■

3 Dean Koontz (pseud. Leigh Nichols), *The Eyes of Darkness* (New York, Pocket Books, 1981).

De positie van de krijgsmacht in Nederland na corona: 4 scenario's

Annelies van Vark en Gillis Oostdijk

Defensie is de afgelopen weken steeds in het nieuws in het kader van de crisis rond het coronavirus: de krijgsmacht levert planners om de verplaatsing van patiënten uit Brabantse ziekenhuizen naar de rest van het land te coördineren, beademingsapparatuur van de krijgsmacht gaat naar civiele ziekenhuizen, voeding die over is in verband met het niet doorgaan van oefeningen gaat naar de voedselbanken en ga zo maar door.

Als we naar andere landen in Europa kijken, is de rol van de Nederlandse krijgsmacht beperkt. Landen in het zuiden van Europa zetten militairen in om de openbare orde te bewaren, lockdownmaatregelen te handhaven of de grenzen te controleren. Een dergelijk beroep is vooralsnog niet op de Nederlandse krijgsmacht gedaan, maar dit valt voor de toekomst niet uit te sluiten. Als de crisis escaleert is de Nederlandse krijgsmacht immers in de woorden van de Commandant der Strijdkrachten de 'last man standing'.

De eerste reacties uit de samenleving op de inzet van de krijgsmacht zijn positief. Ziekenhuizen zijn blij met de hulp van Defensie; Diederik Gommers van de Nederlandse Vereniging voor Intensive Care noemt de situatie rond corona een crisis die om 'militaire aansturing' vraagt. Als de nood hoger wordt en de defensiebijdrage wordt uitgebreid, bijvoorbeeld met het leveren van noodhospitelen, het leveren van zorg op schepen, het beschikbaar stellen van kazernes als quarantainelocaties, zal dat vermoedelijk ook op steun kunnen rekenen.

Wat zou de Nederlandse samenleving er echter van vinden als militairen, anders dan die van de Koninklijke Marechaussee, worden ingezet om de openbare orde te handhaven of de grenzen te bewaken? Militairen die op straat patrouilleren: het is een beeld waar wij in Nederland niet aan gewend zijn. Wij zijn doorgaans terughoudend wat betreft de inzet van de krijgsmacht voor de nationale veiligheid. Heel anders is dat bijvoorbeeld in een land als Frankrijk, waar in geval van dreigingen voor de binnenlandse veiligheid al snel op de krijgsmacht wordt teruggegrepen. Dit is ook in het taalgebruik terug te zien, want waar premier Rutte Nederland een patiënt noemt die moet worden genezen, spreekt president Macron over de oorlog tegen het coronavirus. En ja, als er sprake is van een oorlog, denk je al snel aan militairen als oplossing.

De inzet van de krijgsmacht nu en in de komende maanden in de coronacrisis kan ook impact hebben na die tijd. Naar verwachting komt Nederland in een flinke economische recessie terecht. Als straks de schaarse financiële middelen van de overheid verdeeld moeten worden, gaan die dan naar Defensie? Of krijgen de volksgezondheid of het onderwijs een hogere prioriteit? Dat zou best eens samen kunnen hangen met het optreden van de krijgsmacht in de komende periode en de wijze waarop dat door de samenleving gewaardeerd wordt.

In een eerdere editie van de *Militaire Spectator* is aandacht gevraagd voor het nut van de scenario-methode voor organisaties die acteren in een omgeving die sterk in beweging is en waarin de ontwikkelingen zeer snel gaan. Die methode helpt organisaties niet om de toekomst te *voorspellen*, maar om deze *voorstelbaar* te maken.¹ De

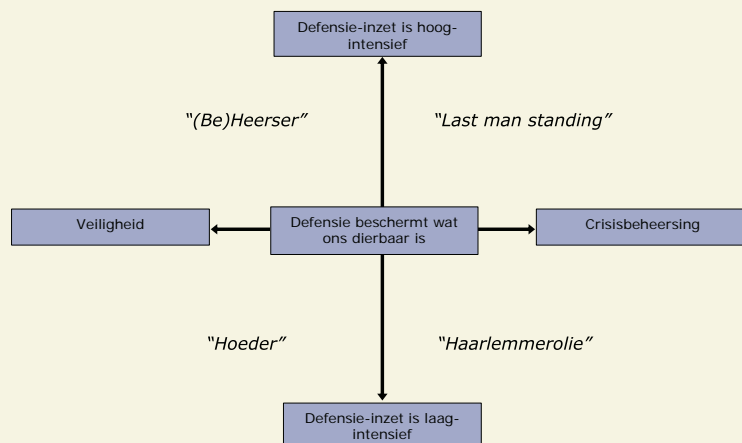
1 Annelies van Vark, 'Het glas is halfvol', in: *Militaire Spectator* 189 (2020) (1) 46.

figuur hiernaast schetst vier mogelijke scenario's voor de positie van de krijgsmacht binnen de Nederlandse samenleving na corona. Hoewel de werkelijkheid altijd complexer is, denken wij dat twee factoren daarbij met name van belang zijn, namelijk de intensiteit van de betrokkenheid (hoog of laag) en de aard van het optreden (met name in het kader van crisisbeheersing of in het kader van veiligheid).

Aan de rechterkant van het schema zien we dan twee mogelijke scenario's waarbij Defensie ingezet wordt in het kader van crisisbeheersing. Is de inzet laag-intensief, dan kan Defensie worden gezien als 'Haarlemmerolie', die de civiele autoriteiten ondersteunt met mensen en middelen, ook in het Caribisch deel van het Koninkrijk. Is de inzet van een hogere intensiteit en gaat Defensie meer ondersteuning leveren, dan komt het beeld van de 'last man standing' dichterbij. Geneeskundige troepen die de zwaar overbelaste civiele gezondheidszorg ontlasten, militairen die transport en distributie voor hun rekening nemen, grote inzet van reservisten, et cetera. De rechterkant van het schema zal naar verwachting een positieve bijdrage leveren aan het beeld dat de samenleving van Defensie heeft en misschien zelfs een bijdrage kunnen leveren aan de veerkracht van die samenleving. Dat zou ook effect kunnen hebben op de budgetverdeling.

Wordt de druk nog hoger, dan zouden daar ook taken op het gebied van veiligheid bij kunnen komen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de beveiliging van vitale infrastructuur als daar capaciteitsproblemen ontstaan, het ondersteunen van de marechaussee in geval de grenzen zouden worden gesloten of de ondersteuning van de politie bij de handhaving van de openbare orde. In eerste instantie zou het daarbij kunnen gaan om de handhaving van *social distancing*-maatregelen of een verdergaande variant daarvan.

Bij forse capaciteitsuitval bij de politie door het coronavirus zou daar de ondersteuning van regulier politiewerk bij kunnen komen. Naarmate de situatie langer gaat duren, zou de onrust in de Nederlandse samenleving toe kunnen nemen. Nederlanders die de ziekte al

gehad hebben willen hun vrijheid terug, jongeren verwachten niet erg ziek te worden en onttrekken zich aan de maatregelen. Het vertrouwen in de overheid neemt af, een zware recessie kan leiden tot onzekerheid, een haperende voedselvoorziening en in het ergste geval zelfs plunderingen. Als de krijgsmacht dan gevraagd wordt de openbare orde te handhaven en waar nodig te herstellen, zou het beeld dat de samenleving van Defensie heeft kunnen kantelen. Waar de krijgsmacht in eerste instantie gezien wordt als 'hoeder' van de Nederlandse samenleving die de stabiliteit vergroot, zou een intensieve betrokkenheid in het kader van de veiligheid wel eens kunnen leiden tot een beeld van Defensie als '(be)heerser'.

Dat een dergelijk beeld consequenties kan hebben wanneer de crisis voorbij is en schaarse overheidsmiddelen verdeeld moeten worden, behoeft geen betoog. Wat kan Defensie hier nu mee? Hoewel een dergelijk scenario nog ver weg lijkt, kan het ook niet volledig uitgesloten worden. En dan zal toch naar Defensie worden gekeken. Wat we wel kunnen doen is ons de komende periode volledig ten dienste stellen van de civiele autoriteiten om de crisis te beheersen en zo te voorkomen dat we opschuiven naar de linkerkant van het schema, zeker als de crisis langer duurt. En dat doen we ook: Defensie beschermt immers wat ons dierbaar is! ■

De coronacrisis en het debat over de veiligheidssituatie

Het coronavirus (Covid-19) heeft wereldwijd tienduizenden mensen het leven gekost, terwijl talloze anderen besmet zijn. In veel landen heeft de overheid vergaande maatregelen genomen om de crisis het hoofd te bieden, waaronder het inzetten van de krijgsmacht. De crisis leidt tot economische neergang, terwijl China en Rusland proberen geopolitieke munt te slaan uit de situatie. Wat betekent dit voor de veiligheidspolitieke situatie in de wereld? En waar staan de NAVO en de zwaar getroffen VS? Experts en denktanks hebben het debat geopend en het *The Hague Centre for Strategic Studies* gaf een *strategic alert* uit.

Maarten Katsman en Frans van Nijnatten

In een toespraak op televisie op 16 maart noemde premier Mark Rutte de rond de coronacrisis genomen maatregelen 'ongekend voor landen in vreedetijd'.¹ Hij doelde onder meer op de oproep om zoveel mogelijk thuis te werken, een tijdelijk samenscholingsverbod, het dichtgaan van winkels en diensten in bepaalde sectoren en de sluiting van de buitengrenzen van de Schengenzone. De maatregelen werden eind maart verlengd tot en met minstens 28 april.

De impact voor de Nederlandse krijgsmacht is groot. Minister van Defensie Ank Bijleveld sprak in het tv-programma *Op1* over de derde hoofdtak van de krijgsmacht, waaronder de steun bij binnenlandse crises valt.² Defensie ondersteunt de civiele autoriteiten onder meer met beademingsapparatuur, militair verpleegkundigen en artsen, het coördineren van patiëntenvervoer en planning in crisisteam. Sint-Maarten, Aruba en Curaçao hebben eveneens hulpgoederen en ondersteuning van Nederlandse militairen gekregen. Terwijl oefeningen afgelast werden en de trainingsmissie in Irak is stilgelegd, gingen begin april wel veertig militairen, die twee

weken in quarantaine hadden gezeten, naar Afghanistan voor de operatie Resolute Support.

Druk op de Verenigde Staten

In andere landen, waaronder de VS, Duitsland, Italië, Frankrijk en Spanje, is de binnenlandse inzet van de krijgsmacht en reservisten grootschaliger. Tegelijkertijd kampen zij met hun inzetbare capaciteit als gevolg van de pandemie. Zo stelde minister van Defensie Mark Esper op 25 maart een verplaatsingsverbod in voor 60 dagen voor alle Amerikaanse militairen. Zo'n 90.000 militairen, die van bases in de VS zouden vertrekken of naar Amerika zouden terugkeren, zijn door de maatregel getroffen.³ Het aantal

¹ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen/mark-rutte/documenten/toespraken/2020/03/16/tv-toespraak-van-minister-president-mark-rutte>.

² Zie: https://www.npostart.nl/op1/23-03-2020/POW_04596619.

besmettingen in de Amerikaanse strijdkrachten zelf is snel gestegen. Concreet treft dit bijvoorbeeld de inzetbaarheid van het vliegkampschip USS Theodore Roosevelt, waar honderden bemanningsleden besmet raakten met het virus.⁴ Deze uitbraak leidde tot een rel, waarbij de commandant van het schip, Captain Brett Crozier, ontslagen werd.⁵ In Stuttgart, waar de Amerikaanse hoofdkwartieren EUCOM en AFRICOM zijn gevestigd, was eind maart ook een grote uitbraak. Die leidde tot een verordening van het Pentagon om te stoppen met het rapporteren door lokale eenheden van het aantal besmettingen, om zo de operationele veiligheid niet in gevaar te brengen. Ook Amerikaanse bases in

Een bord met gedragsregels in het Amerikaanse marineziekenhuis op Okinawa, Japan: door de coronacrisis hebben krijgsmachten zich wereldwijd snel moeten aanpassen

FOTO U.S. MARINE CORPS, KAMERON HERNDON

- 3 Joseph Ditzler, 'Pentagon halts all overseas travel, increases restrictions at bases as coronavirus cases reach 600', in: *Stars and Stripes*, 26 maart 2020. Zie: <https://www.stripes.com/news/pacific/pentagon-issues-stop-movement-order-for-all-service-members-dod-civilians-overseas-in-effort-to-combat-coronavirus-1.623719>.
- 4 Zie: <https://edition.cnn.com/2020/03/31/politics/aircraft-carrier-coronavirus-outbreak/index.html>.
- 5 Zie: <https://edition.cnn.com/2020/04/07/politics/modly-resign-crozier-esper-trump/index.html>.

Japan en Zuid-Korea kampen met het virus, aanleiding voor Noord-Korea om juist nu door te gaan met provocerende raketlanceringen en militaire oefeningen.

In de VS circuleren al langer studies over de gevolgen van virusuitbraken voor de operationele inzetbaarheid van de strijdkrachten. In januari 2017 kwam het U.S. Northern Command met het document 'Pandemic Influenza and Infectious

Disease Response', waarin werd gewaarschuwd voor een sterk verminderde personele capaciteit door besmetting van militairen. Dat zou de inzetbaarheid in gevaar kunnen brengen, juist op het moment dat een instabiele situatie leidt tot internationale spanningen, binnenlandse onrust en verhoogde kans op terroristische activiteiten en humanitaire rampen.⁶ Een dergelijke verminderde inzetbaarheid lijkt nu werkelijkheid geworden. Tevens zijn intussen bijna alle rekruteringsbureaus in de VS gesloten en verloopt de werving nagenoeg alleen nog via social media. Dat betekent dat er op een later tijdstip een flinke inhaalslag gemaakt zal moeten worden voor de vulling van eenheden.⁷ Het Pentagon bekijkt de mogelijke herinvoering van de Stop Loss-maatregel, waarmee militairen onder bepaalde omstandigheden kunnen worden verplicht langer te dienen om personeelstekorten aan te vullen.⁸

6 'Military memo from 2017 warned of pandemic's impact on readiness and risk of war', in: *Military Times*, 2 april 2020.

7 Lolita C. Baldor, 'Military recruiting struggles as enlistment stations close', *Associated Press*, 4 april 2020. Zie: <https://apnews.com/45cf4462594488c07dc4c493548c7d07>.

8 Missy Ryan, 'Pentagon considers new moves, including Stop Loss program, to maintain force amid coronavirus crisis', in: *Stars and Stripes*, 7 april 2020. Zie: <https://www.stripes.com/news/us/pentagon-considers-new-moves-including-stop-loss-program-to-maintain-force-amid-coronavirus-crisis-1.625229>.

Met een versoberde vlagceremonie bekrachtigde de NAVO op 30 maart 2020 de toetreding van Noord-Macedonië als 30e lidstaat: volgens secretaris-generaal Stoltenberg blijft de alliantie ook tijdens de coronacrisis betrouwbaar

FOTO NAVO

NAVO-secretaris-generaal Jens Stoltenberg verzekerde dat de coronacrisis en de uitwerking daarvan op diverse krijgsmachten de operationele gereedheid van de alliantie niet hebben ondermijnd. Ook nu het virus de VS als grootstebondgenoot veel hoofdbrekens bezorgt, is de bescherming van de 1 miljard inwoners in landen van het bondgenootschap verzekerd, zei hij na een ontmoeting met ministers van Buitenlandse Zaken. Op 15 april bespraken de ministers van Defensie van de NAVO in een videoconferentie de voortzetting van missies, de handhaving van de afschrikking, het counteren van desinformatie en de gevolgen van de coronacrisis voor de alliantie op de langere termijn.⁹

Geopolitiek en information warfare

Technisch gezien is de coronacrisis geen oorlog, maar leiders over de hele wereld gebruiken die term wel graag als metafoor. De Amerikaanse president Trump was een van de leiders die de oorlogsmetafoor gebruikten en hij zei op 18 maart dat hij de strijd tegen het virus, 'de onzichtbare vijand' die op 'elk front bestreden' moet worden tot de 'totale overwinning', bekijkt als een 'wartime president'. Dat kwam hem op zware kritiek te staan, omdat hij het virus tijdens eerdere persconferenties als onbetekenend had afgedaan.¹⁰ Trump lijkt daarmee het tegengestelde te hebben bereikt van het doel van de oorlogsmetafoor, namelijk het verenigen van het volk achter de leider.

Ook de Chinese president Xi Jinping gebruikt deze tactiek, en het Chinese regime gaat nog een paar stappen verder. Een woordvoerder van het Chinese ministerie van Buitenlandse Zaken suggereerde dat het Amerikaanse leger schuldig was aan de corona-uitbraak in Wuhan, en daarna de wereld.¹¹ Ook heeft China een aantal Amerikaanse journalisten uitgezet, om zo meer controle te houden over de boodschap die het wil uitdragen. Corona wordt op deze manier een instrument in de informatie-oorlog, als onderdeel van hybride oorlogvoering.

Het hard getroffen Italië ontving hulpgoederen uit Moskou, voorzien van de boodschap 'from Russia with love', waar medelidstaten van de EU

Landen gebruiken de coronacrisis als instrument in de informatieoorlog

in eerste instantie geen gehoor gaven aan de oproep van de Italianen om medische hulpmiddelen. Begin april arriveerden Russische medische goederen in New York. Ook China stuurde hulp, en doneerde aan zowel Europese landen als de VS. Daarnaast stuurde het land medisch personeel om ondersteuning te bieden in de crisis. Hoewel er soms antiwesterse propaganda wordt gevoerd, zoals bovengenoemde samenzweringstheorie over het Amerikaanse leger, beklijven de beelden: helpende handen uit China en Rusland, niet uit Europa.¹²

De Europese Unie lijkt de Chinese hulp te onderkennen als propagandaoffensief. Buitenlandchef Josep Borrell riep op tot waakzaamheid waar het gaat om de geopolitieke consequenties van de coronacrisis en de 'narratieven' die er omheen gecreëerd worden, waaronder China's 'politics of generosity'. Borrell waarschuwt voor een 'strijd om invloed' met Beijing, en die waarschuwing weerspiegelt het gevoel dat de Chinezen inspelen op de Europese onderlinge verdeeldheid. China doet bijvoorbeeld vooral zaken met individuele lidstaten, via de regeringsleiders, en veel minder met de EU als geheel, via EU-president Ursula von der Leyen.¹³

-
- 9 Persconferentie NAVO-secretaris-generaal Jens Stoltenberg, Brussel, 14 april 2020. Zie: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_175085.htm.
- 10 Ron Elving, 'Trump Tries On The Mantle Of 'Wartime President'', *National Public Radio*, 22 maart 2020. Zie: <https://www.npr.org/2020/03/22/819672681/trump-tries-on-the-mantle-of-wartime-president>.
- 11 Zie: <https://www.globalresearch.ca/china-locked-hybrid-war-us/5706687>.
- 12 Zie: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/corona-krise-europa-verliert-den-kampf-der-bilder-a-d2264aee-41aa-4c82-9fa6-9f6837b04079>.
- 13 Zie: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3076728/eu-fires-warning-shot-china-coronavirus-battle-narratives>.

De Amerikaanse president Donald Trump en minister van Defensie Mark Esper (rechts) in Norfolk bij de afvaart van het hospitaalschip USNS Comfort, dat is ingezet in de coronacrisis

FOTO U.S. NAVY, MIKE DIMESTICO

Trump en zijn Russische ambtgenoot Vladimir Poetin probeerden via de media hun eigen draai te geven aan de Russische levering van medische hulpgoederen aan de VS. Moskou benadrukte de gulheid van het Russische volk ten opzichte van de noodlijdende Amerikanen, terwijl Washington ontkende dat het om een gift ging en zei dat het een betaalde vracht was.¹⁴ Na de levering van de goederen aan Italië, eind maart, had de krant La Stampa Poetin al beschuldigd van het bedrijven van goedkope geopolitiek.¹⁵ Rusland wil in Italië een bondgenoot vinden voor het opheffen van westerse economische sancties, terwijl China de Italianen eerder al heeft gewonnen voor het Belt and Road Initiative en een charmeoffensief kan daarom nooit kwaad.¹⁶

Volgens Emily Winterbotham, terrorisme-deskundige van het Royal United Services Institute (RUSI) in Londen, heeft het Westen, in tegenstelling tot Rusland en China, de strategische communicatie niet op orde in de coronacrisis. Beleid, acties en doelen zijn niet met elkaar in lijn, waardoor bij de bevolking verschillende boodschappen overkomen. Landen die belang hebben bij destabilisatie van het Westen kunnen daar hun voordeel mee doen.¹⁷

Ook denktank HCSS in Den Haag onderkent een soft power-offensief van China. Door ostentatief hulp te bieden aan andere landen probeert China te laten zien dat het verantwoordelijkheid neemt, en probeert het fouten die in de beginfase van de uitbraak zijn gemaakt weg te poetsen. In een rapport contrasteert HCSS dit met de Amerikaanse aanpak, die verschillende fases van ontkenning en beschuldiging doormaakte. 'Een opeenstapeling van fouten heeft ervoor gezorgd dat het vertrouwen in de Amerikaanse instituties daalde. (...) Wat buiten Amerika bleef hangen was het beeld van een krachteloze president die niet tot centrale regie in staat was', aldus het HCSS in een *strategic alert*.¹⁸

14 'Russia to the rescue? US, Moscow spar over aid deliveries', *Associated Press*, 4 april 2020. Zie: <https://apnews.com/7c5c2eea52934129b20382c3c8d79fb3>.

15 'Coronavirus: What does 'from Russia with love' really mean?', *BBC*, 3 april 2020. Zie: <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-52137908>.

16 Zie ook: Michel Kerres, 'De pandemie is op dit moment de ware supermacht', in: *NRC Handelsblad*, 4-5 april 2020.

17 *Mapping a Pandemic: The Geopolitics of Coronavirus*, RUSI webinar, 2 april 2020. Zie: <https://rusi.org/event/mapping-pandemic-geopolitics-coronavirus>.

18 'Gaat de Coronacrisis de wereld veranderen?', *HCSS Global Trends* (Den Haag, HCSS, 25 maart 2020) 12. Zie: <https://hcss.nl/report/gaat-de-coronacrisis-de-wereld-veranderen>.

Toch heeft met name China ook een serieus geopolitiek probleem. Clingendael-expert Frans-Paul van der Putten zegt dat de Chinese welvaart dezelfde route bewandelt als het coronavirus: via globalisering. Talloze producenten wereldwijd zijn afhankelijk van Chinese goederen. Door de crisis wijken zij uit naar andere aanbieders. Hoe langer de crisis duurt, hoe groter het risico voor China dat de nieuwe aanvoerlijnen permanent blijken te zijn. Volgens Veerle Nouwens, research fellow van het RUSI, heeft China zichzelf met het Belt and Road Initiative onder een vergrootglas gelegd en zal het land er alles aan moeten doen om zijn geloofwaardigheid bij partnerlanden in de hele wereld te herstellen.¹⁹ Daarnaast zijn er aanwijzingen dat de macht van Xi en zijn partij zwakker is dan vaak wordt gedacht. Professor Minxin Pei noemt China in *Foreign Affairs* een 'papieren tijger' en de 'zieke man van Oost-Azië', omdat de coronacrisis een aantal zwakke punten van de Chinese autocratie heeft blootgelegd. Door de ijzeren greep van Xi kan China niet snel handelen om uitbraken zoals Covid-19 te voorkomen of in toom te houden, en het beeld van een overheid die goed zorgt voor haar burgers is onder druk komen te staan. De auteur ziet daarom kansen voor de VS na de coronacrisis: door de druk op China hoog te houden zou er politieke verandering plaats kunnen vinden.²⁰ Van der Putten is daar niet direct van overtuigd en hij wijst op de toenemende invloed van China in internationale organisaties als de WHO en de Mensenrechtenraad van de VN.²¹ Inmiddels komt het openbare leven in China weer op gang en de lockdown in Wuhan, waar het virus eind 2019 voor het eerst werd gemeld, is beëindigd. Xi benadrukte zijn assertieve houding met de demonstratieve hervatting in de eerste week van april van marine-oefeningen in de Zuid-Chinese Zee, waar Beijing aanspraken laat gelden.²²

Multilateralisme in het nauw

In pogingen greep op de virusuitbraak te krijgen wegen politieke leiders hun opties af. Het zwaar getroffen Iran, dat onder Amerikaanse economische sancties gebukt gaat, lijkt het virus te hebben onderschat, waardoor de binnenlandse kritiek op het regime is toegenomen.²³ Voor

landen in het Midden-Oosten waar gewapende strijd woedt is het coronavirus een tikkende tijdbom, schreef diplomatiek correspondent Jonathan Marcus van de BBC. In Irak, Syrië, Libanon en Turkije verblijven zeker twaalf miljoen vluchtelingen in kampen en regeringen zullen nauwelijks een antwoord hebben als Covid-19 zich daar verspreidt.²⁴ De pandemie zou de regio daarom nog verder kunnen destabiliseren. Destabilisatie is ook het doel van terreurorganisaties als Boko Haram en IS, die de crisis aangrijpen om aanslagen te plegen in meerdere Afrikaanse landen.

In Hongarije, een EU- en NAVO-lid dat de afgelopen jaren is afgeleden naar een autocratie, verkreeg premier Viktor Orban van het parlement, waarin zijn Fidesz-partij de meerder-

- 19 *Mapping a Pandemic: The Geopolitics of Coronavirus*, RUSI webinar, 2 april 2020. Zie: <https://rusi.org/event/mapping-pandemic-geopolitics-coronavirus>.
- 20 Zie: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-04-03/chinas-coming-upheaval>.
- 21 Zie: <https://spectator.clingendael.org/nl/publicatie/china-and-geopolitics-coronavirus>.
- 22 Brad Lendon, 'Coronavirus may be giving Beijing an opening in the South China Sea', CNN, 7 april 2020. Zie: <https://edition.cnn.com/2020/04/07/asia/coronavirus-china-us-military-south-china-sea-intl-hnk/index.html>.
- 23 'Iran faces catastrophic death toll from coronavirus', *Deutsche Welle*, 17 maart 2020. Zie: <https://www.dw.com/en/iran-faces-catastrophic-death-toll-from-coronavirus/a-52811895>.
- 24 Jonathan Marcus, 'Coronavirus: A ticking time-bomb for the Middle East', BBC, 31 maart 2020. Zie: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-52103958>.

FOTO EU, ETIENNE ANSOTTE

De Hongaarse premier Viktor Orban, die in februari in Brussel overlegde met EU-president Ursula von der Leyen, gebruikte de coronacrisis om per decreet te gaan regeren

heid heeft, door de coronacrisis het mandaat om voor onbepaalde tijd per decreet te regeren.²⁵ Onder meer Poetin en de Israëlische premier Benjamin Netanyahu kregen het verwijt dat zij telefoonapps en andere technologie, bedoeld om de gangen van patiënten en niet-besmette burgers na te gaan en het virus in te dammen, misbruiken. In Israël worden die gegevens gedeeld met de binnenlandse veiligheidsdienst Shin Beth en mogelijk ook met een commercieel bedrijf, aanleiding voor het Israel Democracy Institute om te spreken van een 'extreme en grootschalige inbreuk op de mensenrechten'.²⁶ Poetin maakte in een tv-toespraak betaald verlof bekend voor alle werkende Russen van 28 maart tot en met 30 april, in de hoop zo de verspreiding van het virus te vertragen, vooral in de miljoenstad Moskou.²⁷ Poetin projecteert zichzelf als de leider die voor politieke stabiliteit zorgt en wil de bevolking daarom niet naar een crisissfeer trekken, zegt Ruslanddeskundige Emily Ferris van het RUSI. Een referendum over een grondwetswijziging voor de verlenging van zijn presidentschap tot 2036 heeft hij wijselijk uitgesteld. Ferris verwacht overigens niet dat Poetin de coronacrisis zal benutten voor militaire manoeuvres tegen de Baltische landen.²⁸

De historicus Matthias Strohn wijst erop dat de grootschalige uitbraak van ziekten in de geschiedenis vaak heeft geleid tot een centralisering van de macht. Landen met een meer liberale traditie gaan nu echter anders met de crisis om: 'In the Netherlands and Sweden, we have seen far less stringent measures to contain the virus than in other countries, as this seems to be the right approach for countries that are famed for their liberalism and personal freedom and also for their strong sense of civic duty: rather than forcing measures onto the population, the government appeals to the common sense of the population and asks for its help rather than its obedience'.²⁹ Uit de geschiedenis blijkt verder dat ook krijgsmachten niet ontsnappen aan epidemieën en pandemieën en – welke politieke traditie een land ook heeft – door het daaropvolgende economisch verval zwaar onder druk kunnen komen te staan.³⁰ Dat zal ook nu gebeuren, voorspelt Douglas Barrie van het International Institute for Strategic Studies. Mogelijk zullen ministeries daarbij afwegen of er meer geld naar binnenlandse taken moet gaan om in de toekomst beter voorbereid te zijn op soortgelijke crises.³¹

25 Luke McGee, 'Power-hungry leaders are itching to exploit the coronavirus crisis', *CNN*, 1 april 2020. Zie: <https://edition.cnn.com/2020/04/01/europe/coronavirus-and-the-threat-to-democracy-intl/index.html>.

26 Simona Weinglass, 'Spies are already in your phone. A highly controversial private firm may be next', in: *The Times of Israel*, 6 april 2020. Zie: <https://www.timesofisrael.com/spies-are-already-in-your-phone-a-highly-controversial-private-firm-maybe-next/>.

27 'Bezahlter Urlaub für ganz Russland - Putin gibt allen Bürgern einen Monat frei', in: *Stern*, 2 april 2020. Zie: <https://www.stern.de/politik/ausland/russland--putin-erklart-april-wegen-corona-krise-zu-bezahltem-urlaubsmonat-9209358.html>.

28 *Mapping a Pandemic: The Geopolitics of Coronavirus*, RUSI webinar, 2 april 2020. Zie: <https://rusi.org/event/mapping-pandemic-geopolitics-coronavirus>.

29 Matthias Strohn, 'The Corona Virus and its Strategic Consequences Based on Historical Lessons', *CHACR In Depth Briefing* (31 maart 2020) 4. Zie: <https://chacr.org.uk/2020/03/31/31-march-2020-the-corona-virus-and-its-strategic-consequences-based-on-historical-lessons/>.

30 Idem, 6.

31 Douglas Barrie, 'Defence spending and plans: will the pandemic take its toll?' (Londen, International Institute for Strategic Studies, 1 april 2020). Zie: <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2020/04/defence-spending-coronavirus>.

32 *Mapping a Pandemic: The Geopolitics of Coronavirus*, RUSI webinar, 2 april 2020. Zie: <https://rusi.org/event/mapping-pandemic-geopolitics-coronavirus>.

33 'Belang krijgsmachten bij bestrijding COVID-19-virus krijgt aandacht in Europese Unie', zie: <https://www.defensie.nl/actueel/nieuws/2020/04/06/belang-krijgsmachten-bij-bestrijding-covid-19-virus-krijgt-aandacht-in-europese-unie>.

Neil Melvin, Director International Security Studies van het RUSI, zegt dat Brussel krachtig leiderschap moet laten zien en moet blijven inzetten op multilateralisme in de tijd na de crisis. Melvin spreekt van een belangrijke test voor de EU, die als een 'middle power' in de geopolitiek door de Brexit en andere fragmentaties maar moeilijk een vuist kan vormen.³² De EU heeft wel degelijk mechanismes in werking gezet om de crisis te bestrijden, maar dat zou veel burgers ontgaan. Zo overlegden ministers van Defensie van de lidstaten op 6 april over de tot nu toe genomen maatregelen en spraken zij daarbij ook over de impact van de crisis op EU-missies en operaties en het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid.³³ Maar het moeizame overleg van de ministers van Financiën van de EU, dat een noodfonds van ruim 500 miljard euro opleverde, illustreerde volgens commentatoren nogmaals de verdeeldheid onder de lidstaten.

In het zwaar door de coronacrisis getroffen Spanje zijn op meer dan 170 locaties militairen ingezet: kunnen landen en krijgsmachten lessen trekken om in de toekomst beter voorbereid te zijn?

FOTO NAVO

Zoektocht naar antwoorden

Karin von Hippel, directeur-generaal van het RUSI, wijst op de internationale coalitie die de VS in 2014 in zeer korte tijd bij elkaar kreeg voor de strijd tegen IS. Maar de VS, en ook de VN – de Veiligheidsraad vergaderde pas op 10 april over de crisis, die VN-chef Antonio Guterres een bedreiging voor de wereldvrede noemt – tonen volgens haar geen leiderschap. Alleen met een soort ‘VN-plus model’ zou het in de toekomst mogelijk zijn wereldwijd beter te reageren op uitzonderlijke situaties als de coronapandemie.³⁴ De International Crisis Group zei in een speciale briefing dat de crisis een zware wissel trekt op de diplomatie – in het bijzonder crisisdiplomatie – en dat het cruciaal is om alle communicatiekanalen tussen landen open te houden.³⁵ Sommige wetenschappers zoeken aanknopingspunten bij concepten uit de krijgswetenschap. Historicus en officier in de U.S. Army Justin Baumann denkt dat de theorie van hybrid warfare van nut kan zijn bij de bestrijding van het coronavirus. Door het te definiëren als een hybride dreiging, kan worden bepaald welke ‘defeat mechanisms’ er op toegepast kunnen worden. Baumann ziet daarnaast een bijkomend

voordeel: ‘Classifying the virus as a hybrid threat, we can also use this opportunity to ready our doctrine and forces in response to future bioweapon attacks by potential adversaries’,³⁶ Marcus Willett van het International Institute for Strategic Studies trekt een vergelijking met de ‘global cyber pandemic’, die volgens hem twintig jaar geleden begon en waarbij staten actief hebben meegeholpen aan de verspreiding. De ‘balkanisering’ die de strategische aanpak van de cyberdreiging kenmerkt moet in de coronacrisis in geen geval worden overgenomen, aldus Willett.³⁷

34 *Mapping a Pandemic: The Geopolitics of Coronavirus*, RUSI webinar, 2 april 2020.

Zie: <https://rusi.org/event/mapping-pandemic-geopolitics-coronavirus>.

35 Zie: <https://www.crisisgroup.org/global/sb4-covid-19-and-conflict-seven-trends-watch>.

36 Justin Baumann, ‘Using Hybrid-Warfare Defeat Mechanisms to Fight the Coronavirus and Counter Future Bioweapons. A Novel Approach’, *Small Wars Journal*, 11 maart 2020. Zie: <https://smallwarsjournal.com/index.php/jrnl/art/using-hybrid-warfare-defeat-mechanisms-fight-coronavirus-and-counter-future-bioweapons>.

37 Marcus Willett, ‘Lessons from comparing the COVID-19 pandemic with the global cyber threat’, (Londen, International Institute for Strategic Studies, 1 april 2020). Zie: <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2020/04/covid-19-pandemic-cyber-security-comparison>.

The impact of hypersonic missiles on strategic stability

Russia, China, and the US

Non-ballistic hypersonic missiles are highly manoeuvrable weapons that move with a speed of Mach 5 or more. Russia, China, and the US are the frontrunners in developing those weapons. The combination of speed, accuracy, manoeuvrability, and range makes hypersonic missiles effective both against time-sensitive targets and as an anti-A2/AD asset. Their effectiveness and lethality, with relatively low deployment costs, give hypersonic missiles a credible deterrence value, but also new possibilities for preventive action. Hypersonic missiles fulfil a need driven by a security dilemma, but at the same time they keep this dilemma in place. This has profound consequences for the concept of strategic stability. The velocity of these missiles reduces the reaction time for a proportional response to mere minutes, and thereby enhances the risk of unpredictable behaviour as a result of misinterpretation and miscommunication by both attacker and defender. This article argues that the impact of the new dynamics created by hypersonic missiles are detrimental to strategic stability.

Sander Ruben Aarten, MSc MA*

Power is always challenged by those who have it to a lesser degree. The skirmishes that we see in Asia, the Middle-East, Europe's East and Northern Africa are signs that the contemporary ordering structure of the international system is under stress. After more than a decade of US global hegemony, great power rivalry has re-emerged since the late 2000s with, among others, the rise of China and the rejuvenation of Russia. On the 70th birthday of the Communist Party, China paraded a new category of hypersonic weapons. A few weeks later, Russia announced that its Avangard hypersonic missile had entered service. The US, meanwhile, continues to develop a *conventional prompt global strike capability* (CPGS). These developments

underscore both the rapid military modernisation that existing and emerging powers are going through, and the rivalry that is going on between the world's great powers to achieve dominance in the hypersonic realm. This raises questions about the impact of such new technology on strategic stability. This article seeks to find an answer to that question by looking into the motives of Russia, China and the US to develop hypersonic weaponry and how those weapons affect the impact on deterrence stability, escalation stability, and arms control stability.

On hypersonic weapons

Hypersonic weapons are highly manoeuvrable weapons that can travel at sustained speeds of more than Mach 5. They are divided into two categories: *hypersonic glide vehicles* (HGVs) and *hypersonic cruise missiles* (HCMs). HGVs (also

* Sander Ruben Aarten is a PhD researcher in the field of deterrence and stability at the Faculty of Military Sciences of the Netherlands Defence Academy (NLDA). He is also Senior policy officer Innovation and Adaptivity at the Netherlands Defence College (IDL, also part of the NLDA). The author wishes to thank Cdre. Prof. Dr. F. Osinga, F. de Boer, and the editorial board of the *Militaire Spectator* for their comments and insights.

A medium-range ballistic missile target is launched in an interception test. Missile defence systems aimed against existing delivery vehicles might be a trigger for the development of hypersonic weapons

PHOTO U.S. NAVY

referred to as ‘boost-glide vehicles’) are non-propelled missiles that glide towards their target at hypersonic speeds after being launched by a rocket into the uppermost layers of the atmosphere. HCMs, too, use traditional booster rockets to bring the projectile up to supersonic speed but then switch to a scramjet propulsion system that enables the missile to sustain hypersonic speed.

Missiles flying at ultra-high speeds are not particularly new. Ballistic missiles, for example, may reach up to Mach 25 upon re-entry.¹ The difference, however, is that ballistic missiles follow a more or less predictable flight path. In the event of an enemy ballistic missile launch, missile defence systems can estimate where the missile will re-enter and adapt accordingly. The novelty of hypersonic missiles is in their manoeuvrability. This allows them to follow far more erratic flight paths, rendering the logic behind contemporary missile defence systems obsolete.

Hypersonic missiles ‘overcome the tyranny of distance, time and defences that currently limits conventional power projection’.² The combination of speed, range, agility and precision provides tactical and strategic advantages that states keenly seek to acquire. These weapons are known to be under development in Australia, France, Japan and India, but the race is led by Russia, China, and the US. On the tactical level, the speed of these missiles makes them useful against time-sensitive targets. The ability to pierce through enemy air defences makes it an effective anti-A2/AD capability. With reference to John Warden’s much-famed five-ring model, this also provides new and comparatively cost-effective means to disrupt and incapacitate the adversary by conducting strategic strikes on multiple high-value targets at once. The ability to strike with a high probability of success at relatively low cost not only provides strategic value in the spheres of prevention and pre-emption, but also makes these weapons veritable tools of deterrence for punishment and decapitation.

United States

The genesis of the Pentagon’s hypersonic weapons programme dates back to 2003 when the Bush administration sought a CPGS capability to strike targets anywhere in the world within an hour.³ The major threat at the time was terrorism, which often presented itself with small windows of opportunity for attack. Back then, nuclear-tipped ballistic missiles were the only weapons that could be used in a prompt manner but the asymmetric destructibility would render such weapons far too disproportionate for counter-terrorist purposes. Hence the demand for a long-range high-precision conventional missile capability emerged. In addition to counter-terrorism, this new capability was envisioned to provide the US with a unique ‘counter-nuclear’ capability enabling it to target nuclear facilities and infrastructure at any place where nuclear proliferation appeared to occur. Furthermore, China’s successful anti-satellite missiles test in 2007 laid bare the US’s vulnerability of low-orbiting satellites which form the backbone of the American C4ISR capabilities.⁴ A CPGS capability would provide a

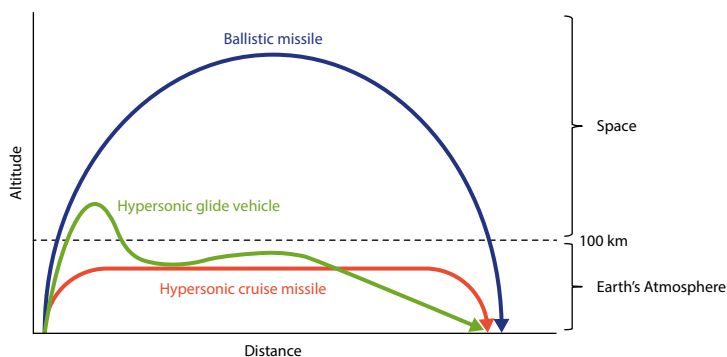
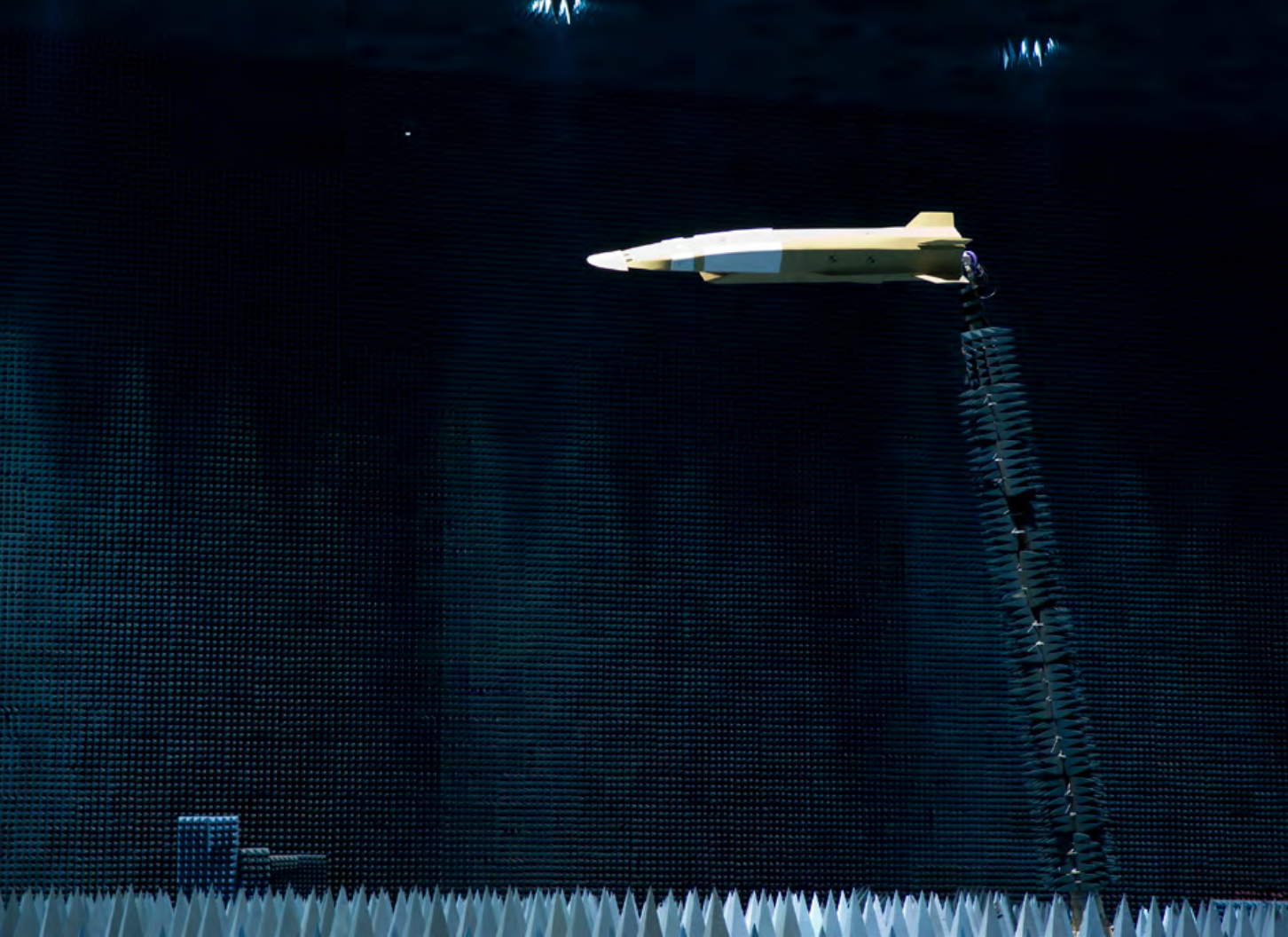

Figure 1 Difference in flight trajectories between ballistic missiles and hypersonic glide vehicles and cruise missiles (not to scale)

- 1 'Ballistic Missile Basics', *Federation of American Scientists* (2000). See: <https://fas.org/nuke/intro/missile/basics.htm>.
- 2 R. Hallion, C.M. Bedke, M.V. Schanz, (2016) *Hypersonic Weapons and US National Security* (Arlington, The Mitchell Institute for Aerospace Studies, 2016) 8.
- 3 E. Ekmektsioglou, 'Hypersonic weapons and escalation control in East Asia', in: *Strategic Studies Quarterly* 9 (2015) (2) 45; R. Haffa, A. Datla, 'Hypersonic Weapons: Appraising the "Third Offset"', *The American Enterprise Institute* (2017) 7.
- 4 H. Vasani, 'How China is Weaponizing Outer Space', in: *The Diplomat* (2017). See: <https://thediplomat.com/2017/01/how-china-is-weaponizing-outer-space/>.

An X-51 Scramjet-Waverider mock-up is being tested. The X-51 is an American experimental hypersonic aircraft. The US is one of the frontrunners in hypersonic developments

PHOTO U.S. AIR FORCE

plausible option to pre-empt any such unfolding decapitation strike against the US.⁵ The urgency for the programme became even more poignant after China tested the DF-21D ‘carrier killer’ anti-ship ballistic missile in 2010 for the first time – a development which caught US strategists and policymakers off-guard.⁶ The Obama administration inherited the CPGS programme and saw its use chiefly in the light of a counter-A2/AD capability that befitted the US’s pivot to Asia.

‘The US deals with great powers through *offset strategies* which aim to minimise adversary advantages and maximise the US’s advantages.’⁷ The US’s pursuit of conventional hypersonic weapons is part of a quest for a *third offset strategy*⁸ which is spurred by the rise of great power competition. It follows the second offset strategy of the late 1980s,⁹ which rested upon precision-guided munitions (PGMs), sensors and

network centric warfare to maintain an edge over competitors. The potential of the second offset strategy, which boosted discussions about a *revolution in military affairs*, was first demonstrated during Operation Desert Storm. Now, thirty years later, PGM’s have become a commodity in most modern armed forces. The proliferation of PGMs have made A2/AD defences increasingly capable – and they pose an increasing challenge to US global power projection.

5 Ekmektsioglu, ‘Hypersonic weapons’, 47.

6 Ibidem 48.

7 Deputy Defense Secretary Robert Work, *Speech at Air Command and Staff College at Maxwell Air Force Base* (27 May 2016). See: <https://www.youtube.com/watch?v=wA0epN0L1fc>.

8 Haffa, Datla, ‘Hypersonic Weapons: Appraising the “Third Offset”’.

9 The first offset strategy was President Eisenhower’s *New Look* strategy which spurred the development of a nuclear triad and a doctrine of massive retaliation. The triadic component of the strategy remained intact but the doctrine was replaced by flexible response under the Kennedy Administration.

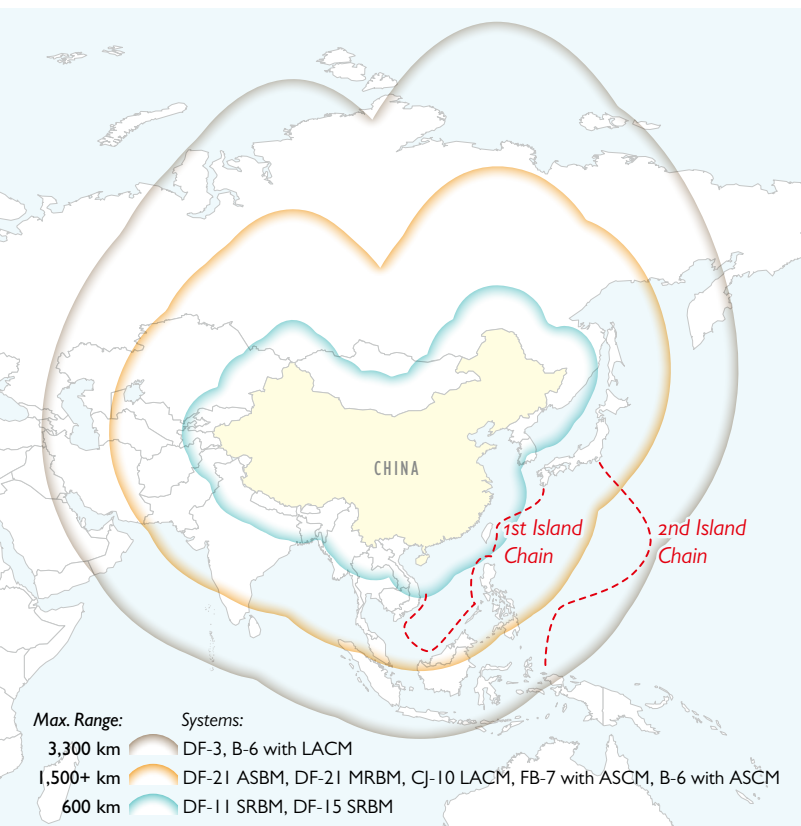

Figure 2 The DF-21D easily covers the first island chain and large parts of the second island chain, enhancing its A2/AD capability in that region

Great powers are states that have the power to influence the international order. They can take on other great powers with conventional means and generally possess a nuclear deterrent force that can credibly survive a first strike. The confines of the international structure causes existing and aspiring great powers to clash occasionally. In the event of such a conflict, a nuclear collision is the least desirable scenario – simply because it is too dangerous. To avoid that, the US seeks to pursue a superior conven-

tional deterrent.¹⁰ Successive Quadrennial Defense Reviews (QDRs) refer to CPGS as a form of deterrence that reduces the US's reliance on nuclear weapons to cope with the volatility of the post-Cold War security environment.¹¹ The 2010 QDR, for example, reads: 'U.S. forces must be able to deter, defend against, and defeat aggression by potentially hostile nation-states. This capability is fundamental to the nation's ability to protect its interests and to provide security in key regions. Anti-access strategies seek to deny outside countries the ability to project power into a region, thereby allowing aggression or other destabilizing actions to be conducted by the anti-access power. Without dominant U.S. capabilities to project power, the integrity of U.S. alliances and security partnerships could be called into question, reducing U.S. security and influence and increasing the possibility of conflict.'¹²

In order to maintain an edge over its competitors, the US is seeking a third offset strategy which rests partly on precision-guided hypersonic weapons systems.¹³ The goal of these weapons is to have a sufficiently offsetting character to deter and overcome the A2/AD threats that are applied by existing and aspiring great powers, including Russia and China.

Russia

Soviet research on highly manoeuvrable supersonic technology began in the 1980s, spurred by Reagan's Strategic Defence Initiative (SDI) which sought to take out enemy ballistic missiles with a system of space-based lasers. However, just as SDI, the Soviet quest for a hypersonic counter-capability never saw the light of day due to technical challenges relating to flight control and thermal management at sustained hypersonic speeds. After a lull in the 1990s, the research programme was revamped in the early 2000s after the Bush administration announced to withdraw from the anti-ballistic missile (ABM) treaty and decided to construct a missile shield in Eastern Europe. While the shield was said to be a security measure against Iran, it created a sense of vulnerability in Moscow which legitimised its conviction to pursue counterbalancing capabilities.

10 Robert Work, *Speech at Air Command and Staff College*. See: <https://www.youtube.com/watch?v=wA0epN0L1fc>.

11 Ekmektsioglou, 'Hypersonic weapons', 46.

12 *Quadrennial Defense Review 2010* (Washington D.C., U.S. Department of Defense) 31. See: https://dod.defense.gov/Portals/1/features/defenseReviews/QDR/QDR_as_of_29JAN10_1600.pdf.

13 *Quadrennial Defense Review 2010*, 9. The other types of *third offset weapons systems* that are talked about are railguns and direct-energy weapons.

On 27 December 2019 Russia announced that the *Avangard* HGV entered service with the First Missile Regiment.¹⁴ Based behind the Ural mountains, close to the Kazakh border, this missile is said to reach speeds up to Mach 20, enabling it to reach any Western European capital within fifteen minutes. While Western analysts are unsure about the real operational status of *Avangard*,¹⁵ Russia already put into operation another hypersonic missile in the capacity of the *Kinzhal* missile which can cover a distance of 2,000 kilometres at Mach 10.¹⁶ Apart from *Kinzhal* and *Avangard*, Russia is working on at least two HCMs: the *Zircon* anti-ship cruise missile and the short-range *BrahMos-II* in collaboration with India.¹⁷

There are several reasons why Moscow invests heavily in a hypersonic capability. The first one is a direct reminder of President Putin’s address to the Federal Assembly in 2018, where he reclaimed Russia’s status as a great power after having unveiled a series of ‘invincible’ flagship weapons, including *Avangard* and *Kinzhal*. Driven by an urge to undo the ‘gravest geopolitical error of the 20th century’ and to counter the US/NATO missile shield, these new weapons, which can be equipped with both nuclear and conventional warheads, add to Russia’s strategic deterrent posture. The Kremlin had often filed protests against these defence systems, but, as Putin stated, ‘nobody listened to us. So listen to us now.’¹⁸ Russia may now comfort itself in having regained a counter-deterrent vis-à-vis a defence system that left it perceptively vulnerable. Even though analysts note that the current US missile defence systems are of mediocre quality, Russia may be anticipating on increasingly effective missile defence systems in the foreseeable future.¹⁹ Moscow

PHOTO U.S. DEPARTMENT OF DEFENSE

American and European military leaders start the construction of a missile defence system in Poland. While the shield was said to be a security measure against Iran, it created a sense of vulnerability in Moscow

seeks to discredit NATO and with these weapons it may feel reassured that it can exploit a vulnerability gap for several years to come. Hypersonic missiles allow Moscow to signal that

- 14 ‘First regiment of *Avangard* hypersonic missile systems goes on combat duty in Russia’, *TASS* (27 December 2019). See: <https://tass.com/defense/1104297>.
- 15 See for example: Missile Defense Project, ‘*Avangard*’, in *Missile Threat*, Center for Strategic and International Studies (3 January 2019), <https://missilethreat.csis.org/missile/avangard/> and J.E. Barnes, D.E. Sanger, ‘Russia Deploys Hypersonic Weapon, Potentially Renewing Arms Race’, in: *The New York Times* 27 December 2019, <https://www.nytimes.com/2019/12/27/us/politics/russia-hypersonic-weapon.html>.
- 16 M. Episkopos, ‘Russia is going hypersonic: as in hypersonic missiles on Su-57 stealth fighters?’, *The National Interest* (13 August 2019). See: <https://nationalinterest.org/blog/buzz/russia-going-hypersonic-hypersonic-missiles-su-57-stealth-fighters-73266>.
- 17 ‘3M22 *Zircon*’, Missile Defense Advocacy Alliance (2019). See: <https://missiledefenseadvocacy.org/missile-threat-and-proliferation/missile-proliferation/russia/3m22-zircon/>.
- 18 Vladimir Putin, *Presidential Address to the Federal Assembly* (2018). See: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/56957>.
- 19 A. Panda, ‘The Absurd Strategy Behind Russia’s Nuclear Explosion’, *The New Republic* (21 August 2019). See: <https://newrepublic.com/article/154815/absurd-strategy-behind-russias-nuclear-explosion>.

Figure 3 Flight time of *Avangard* and *Kinzhal* missiles (not to scale, compiled by author). Source (on range and speed): CSIS missile threat project

it can bypass missile protection systems and that any European capital can be reached within an instant. In doing so, it underscores the question of solidarity and unity within an alliance that appears internally weakened.²⁰ Furthermore, Cummings emphasises that these weapons strengthen Russia's hybrid capabilities. If Moscow wishes to conduct another Crimea-like operation, these weapons further raise the cost of retaliation.²¹ This renews the Gaullian question: would Washington trade Hamburg for New York, or, more poignantly, would The Hague trade Riga for Rotterdam?²²

China

The US's CPGS programme was met with concern by Chinese analysts. They place it in the same context as the Pentagon's ballistic missile defence programme, which Beijing regards as an effort by the US to achieve 'absolute security' vis-à-vis other countries. Chinese analysts raised questions about the future stability of the system as other states' efforts to try to keep up with the US may incite weapons proliferation in both the conventional and nuclear domains.²³

Beijing has adhered to a doctrine of minimal nuclear deterrence combined with a no-first-use

policy since 1964. This means that it will not be the first to initiate a nuclear strike and that it holds to the idea that the ability to inflict unacceptable damage through a small number of nuclear weapons is sufficiently credible as an effective strategic deterrent.²⁴ China has therefore maintained a modestly-sized nuclear arsenal of around 300 warheads. Liquid-fuelled missiles, which require longer preparation time than solid-fuelled missiles, have been the main vector for these warheads for decades. A veritable CPGS capability would jeopardize the survivability of China's nuclear forces and undermine the effectiveness of China's nuclear deterrent. It would leave China vulnerable to US coercion – which it can ill-afford due to its rising power ambitions and territorial claims.

The recent modernisation of its nuclear force structure may partly be a reaction to these developments. China seeks freedom of action in the South and East China Seas. It therefore aims to deter the US from interfering in that region and seeks to weaken Washington's security guarantees to regional states. Beijing has sought to increase the survivability of its nuclear arsenal through a network of tunnels, transporter-erector launchers, solid-fuelled missiles such as the DF-31(A) and a fleet of ballistic missile submarines. Furthermore, it has pursued the development of a hypersonic missile capability of its own. On 1 October 2019, at the Communist Party's 70th birthday military parade, it publicly displayed the DF-17 HGV for the first time.²⁵ With a range of approximately 1,500 kilometres, this missile easily covers China's first island chain which adds to Beijing's ability to deny foreign navies access to the South and East China Seas.²⁶ China is expected to transition hypersonic capabilities to longer-range missiles too, such as the DF-31 which has a range of 8,000 kilometres,²⁷ allowing it to reach the continental US.

Impact on stability

Analysts often overemphasise the nefarious effects of emerging technology on stability before their actual use. History counsels against

20 'Time to Reform NATO?', *Sputnik News* (4 December 2019). See: <https://sputniknews.com/analysis/201912041077479251-time-to-reform-nato-alliance-became-irrelevant-nearly-30-years-ago-after-ussrs-collapse--analyst/>.

21 A. Cummings, 'Hypersonic weapons: Tactical uses and strategic goals', *War on the Rocks* (12 November 2019). See: <https://warontherocks.com/2019/11/hypersonic-weapons-tactical-uses-and-strategic-goals/>.

22 A 2015 Pew Research poll among the publics of five key NATO nations showed that 58 per cent of the German population thinks that Germany should not use military force if Russia attacked a neighbouring country that is a NATO-memberstate. See <https://www.pewresearch.org/global/2015/06/10/nato-publics-blame-russia-for-ukrainian-crisis-but-reluctant-to-provide-military-aid/>.

23 L. Saalman, 'China and the US nuclear posture review', in: *The Carnegie Papers* (Washington D.C., Carnegie-Tsinghua, 2011) 22-23.

24 R.M. Basur, *Minimum Deterrence and India's Nuclear Security* (Singapore, NUS Press, 2009) 39.

25 J. McDonald, 'China shows off new hypersonic nuclear missile at military parade', in: *The Washington Times* (30 September 2019). See: <https://www.washingtontimes.com/news/2019/sep/30/china-displays-df-17-hypersonic-nuclear-missile-pa/>.

26 B. Gill, 'First salvo: missile test mark intensified US-China competition', *The Interpreter by The Lowy Institute* (5 July 2019). See: <https://www.loyyinstitute.org/the-interpreter/first-salvo-missile-tests-mark-intensified-us-china-competition>.

27 H. Williams, 'Asymmetric arms control and strategic stability: Scenarios for limiting hypersonic glide vehicles', in: *Journal of Strategic Studies* 42 (2019) (6) 789-813.

such alarmism.²⁸ One such example was the introduction of strategic bombers in the 1920s which was believed to make land warfare obsolete because ‘the bomber would always get through.’²⁹ Another were chemical weapons which were thought to change warfare forever, but proved less effective in practice than conventional ordnance.³⁰ Still, many analysts follow the development of contemporary technology with concern. How may hypersonic missiles affect strategic stability? Strategic stability refers to the stability of interstate relations between two or more states. It is the result of a dynamic balancing act by adversaries between superiority and inferiority vis-à-vis each other. Under conditions of strategic stability, incentives for conflict are reduced.³¹ Conversely, interstate relations are *unstable* when either the costs of conflict initiation are lower than the expected benefits, or when the risk of escalation is considerable. This section will look into three sub-components of strategic stability: deterrence stability, crisis stability, and arms race stability.

Deterrence stability

Deterrence is an influencing strategy whereby threats of the use of force are applied to manipulate the opponent’s behaviour in such a way that it refrains from taking action that is against your interest. Deterrence stability, then, is often understood as a classic balance-of-terror, which is reached when two or more powers are equally capable of inflicting such levels of damage upon each other that it becomes unappealing to initiate an attack.³² This balance can be tilted through the introduction of offsetting capabilities, such as new technologies and doctrines. The US/NATO missile shield in Poland and Romania as well as the introduction of the THAAD missile defence system in South Korea briefly tilted the balance of terror in favour of the US. To counter this move, Russia and China invested heavily in A2/AD-capabilities. Hypersonic weapons buttress this capability. In both regions, the US and its allies do not have the means to counter this capability.³³ This affects US power projection abilities, making it more difficult to reassure its allies in the region which rely on its extended deterrent. In the Pacific region, for example, the deployment of

PHOTO: KREMLIN

The Russian and Chinese presidents. To counter US missile defence, Russia and China invested heavily in A2/AD-capabilities. Hypersonic weapons buttress this capability

aircraft carriers and troops becomes more costly (in terms of vulnerability). With hypersonic weapons, Russia and China reinforce their ability to manipulate US behaviour because it raises the costs of retaliation.³⁴

According to existing theory, stability restores as soon as actors in a contesting relationship possess equivalent capabilities. This logic, however, stems from the bipolar context of the Cold War that fits uneasily in a system where multiple great powers are competing for their own share of (regional) hegemony. The continuous action-reaction cycle between multiple actors makes the management of stability more

28 T.S. Sechser, N. Narang, C. Talmadge, ‘Emerging technologies and strategic stability in peacetime, crisis, and war’, in: *Journal of Strategic Studies* 42 (2019) (6) 727-735.

29 Cf. Giulio Douhet’s theory on air power and Stanley Baldwin’s speech in UK parliament in which he warned that ‘the bomber will always get through’. T. Hippler, *Bombing the people: Giulio Douhet and the Foundations of Air-Power Strategy 1884-1939* (Cambridge, Cambridge University Press, 2013) 14.

30 Sechser et al, ‘Emerging technologies’, 729.

31 H. Williams, ‘Asymmetric arms control and strategic stability’, 789-813.

32 T.C. Schelling, *Arms and Influence* (New Haven, Yale University Press, 2008) 19.

33 ‘As currently posed, NATO cannot successfully defend the territory of its most exposed members.’ D.A. Shlapak, M. Johnson, *Reinforcing Deterrence on NATO’s Eastern Flank* (Washington, D.C., RAND Corporation, 2016).

34 For an interesting take on this, see discussion on China’s hypersonic missile advances and US responses at Hudson Institute, 11 March 2019: <https://www.youtube.com/watch?v=trCTKvAqXz0&t=1825s>.

To deal with the problem of speed, entanglement, and human agency with regard to hypersonic weapons, some analysts make the case for pairing artificial intelligence technology with air defence systems

PHOTO DARPA

difficult than in bipolar systems. Additionally, even under conditions of parity, the speed and precision of hypersonic weapons (and the lack of defences against them) continue to leave open the option of a decapitating first strike. Such developments are inherently destabilising because they invite pre-emptive strategies, launch-on-warning policies and stir a dynamic in which competitors continue to seek ways to offset each other's capabilities. Moreover, if deterrence were stable, contestants would not feel the need to react and counter-react on their pursuit of hypersonic weapons.

Crisis stability

If deterrence is unstable, crisis stability becomes all the more important. It refers to the extent to which crises may escalate into actual conflict. Escalation can be intentional or unintentional ('inadvertent'); conflict as a result of calculated decision-making vis-à-vis conflict as a result of accidental, undeliberate events.

Intentional escalation is the result of a contemplated decision which requires time to think through the scenarios and risks involved. Hypersonic weapons, however, compress the decision-making time to minutes³⁵ – assuming that a launch has been spotted from the earliest stage. This promptness and ability to penetrate through enemy air defences give hypersonic weapons an appealing first-mover advantage, for example, by taking out an enemy's C4ISR nodes. What results may be a classic 'use-or-lose scenario': when a state feels that it is under threat of a decapitating strike, it may seek to pre-empt or even prevent the threat by taking it out before it has materialised. What is more, Russian and Chinese hypersonic missiles can be fitted with both nuclear and conventional warheads. Thus, when a hypersonic weapon launch is detected, decision-makers cannot be certain about the type of warheads that has been

fitted on these projectiles. Compounding the problem of this dual-use capability is the fact that both the Russian and Chinese armed forces have integrated nuclear and conventional missiles under the same command. Such 'entanglement' makes it difficult to discriminate between a nuclear or conventional threat – even with an effective early warning system.³⁶

The risk of crossing the line of inadvertent escalation, then, is on the receiver's end of an impending attack. What do you do when a state is (a) only minutes away from a missile strike, (b) against which there is no effective defence, and (c) of which one cannot be sure whether it is fitted with a conventional or a nuclear warhead? It is a tricky question to answer because it is subject to human agency, which is erratic under normal circumstances and becomes even less predictable in situations of stress. To deal with the problem of speed, entanglement, and human agency, some analysts make the case for pairing artificial intelligence (AI) technology with air defence systems in the foreseeable future to determine the nature of the threat and appropriate response in the event of an enemy hypersonic missile launch. Introducing AI in the command-and-control of hypersonic weapons creates a dynamic of its own that goes beyond the scope of this article.³⁷ But, the advantage would be that well-programmed machines can have a dampening effect on the problem of human error. On the other hand, badly programmed machines create huge problems³⁸ and we don't know how AI technology will actually behave in crisis situations.³⁹ Paradoxically, this may, in fact, have a deterrent value in itself; Schelling referred to this dynamic

35 At Mach 5 a missile covers 2,000 kilometres in approximately 20 minutes.

36 C. Talmadge, 'Emerging technology and intra-war escalation risks: evidence from the Cold War, implications for today', in: *Journal of Strategic Studies* 42 (2019) (6) 864-887; H.M. Kristensen, R.S. Norris, 'Chinese nuclear forces 2018', in: *Bulletin of the Atomic Scientists* 74 (2018) (4) 289-295.

37 For an interesting account on this, see M.C. Horowitz, 'When speed kills: Lethal autonomous weapon systems, deterrence and stability', in: *Journal of Strategic Studies* 42 (2019) (6) 764-788.

38 Robert Work, *Speech at Air Command and Staff College*. See: <https://www.youtube.com/watch?v=wA0epN0L1fc>.

39 K. Payne, 'Artificial Intelligence: A Revolution in Strategic Affairs?', in: *Survival* 60 (2018) (5) 7-32.

American personnel perform a simulated missile reduction in accordance with New START. With the end of the INF and ABM treaties, Moscow and Washington are down to this treaty, which only covers ballistic missiles

PHOTO U.S. AIR FORCE

as a ‘threat that leaves something to chance.’⁴⁰ It does, however, increase the threat of unintended escalation through miscalculation or misinterpretation, the consequences of which may be grave enough in this context that they could result in a ‘flash war.’⁴¹

Arms race stability

An arms race is a ‘competitive, reciprocal, peacetime increase or improvement in armaments by two [or more] states perceiving themselves to be in an adversarial relationship.’⁴² The objective of arms control arrangements is to strengthen stability by putting a cap on the action-reaction cycle that keep the actors involved in a race to the bottom. It is no stretch to argue that the states discussed in this article are involved in a triangular arms race. The US

reacts to Russian and Chinese developments and seeks to reassure its allies in Europe and the Pacific, which causes Beijing and Moscow to respond to Washington, and so forth.

The Kremlin may well be using its new line of hypersonic weapons to force the US to the arms-control negotiating table. With the end of the INF and ABM treaties, Moscow and Washington are down to New START, which only covers ballistic missiles and will expire in 2021. At the 2019 Munich Security Conference, Russian officials expressed their readiness to extend the treaty but the Trump administration initially signalled little interest in doing so. However, in April 2019 US Secretary of State Pompeo said that the US is willing to explore an extension of New START on the condition that China should join it.⁴³

The chances of China joining any new arms control treaty are slim, however. First of all, China’s nuclear force is an ‘order of a magnitude’ smaller than that of the US and Russia. It is therefore of the opinion that it is up to others to make strides in nuclear cuts first.⁴⁴ Moreover, if China were to join an extension of New START, it would legally allow Beijing to significantly increase the size of its nuclear arsenal because the new quota would be lower

40 T.C. Schelling, *The Strategy of Conflict* (Cambridge, Harvard University Press, 1980) 187.

41 P. Scharre, ‘A million mistakes a second’, *Foreign Policy* (12 September 2018). See: <https://foreignpolicy.com/2018/09/12/a-million-mistakes-a-second-future-of-war/>.

42 T. Dalton, J. Tandler, *Understanding the arms ‘race’ in South Asia* (Washington, D.C., Carnegie Endowment for International Peace, 2012) 4.

43 Japan Times (2019) ‘Mike Pompeo wants China to join Russia in START nuclear treaty’, *Japan Times* (11 April 2019). See: <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/04/11/asia-pacific/politics-diplomacy-asia-pacific/mike-pompeo-wants-china-join-russia-start-nuclear-treaty/#.XjbrEGhKgdU>.

44 R. Wu, ‘Trilateral arms control initiative: A Chinese perspective’, *Bulletin of the Atomic Scientists* (4 September 2019). See: <https://thebulletin.org/2019/09/trilateral-arms-control-initiative-a-chinese-perspective/>.

than the US's and Russia's current stockpiles, but still be higher than China's because it traditionally maintained a small nuclear arsenal. Also, China has traditionally kept aloof from multilateral arrangements. Admittedly, it has been the forerunner of a multilateral no-first-use-treaty for years, although to little avail as its proposals have been repeatedly dismissed by the US and Russia, among others.⁴⁵

Generally, New START is about reducing the aggregate number of strategic missile delivery vehicles and warheads – not about their ranges or speed. Should any new agreement aim to limit the ranges or speed of delivery vehicles with the aim of capping the hypersonic missile threat, then neither of the actors involved may show a keen interest in ratifying it. After all, limiting speed would rule out a large range of existing ballistic missiles too which still have strategic effect and are cheaper than hypersonic missiles. Limitations on missile range would be met with equally little interest, especially by China which is believed to be in the process of transitioning its hypersonic capabilities to longer-range missiles. Lastly, the proliferation of hypersonic missile technology is not only confined to Russia, China and the US. Several other states have indigenous hypersonic R&D programmes too.⁴⁶ Any meaningful arms control agreement would have to include these states, which makes the prospect of reaching an arms control agreement more difficult.

Conclusion

Hypersonic missiles are one realm in which contemporary great power competition manifests itself. Their development is driven partly by a security dilemma on the part of the three protagonists discussed in this essay, but also simply because the technology is there. Ultra-high-speed missiles have been around for years and now new strides are made in precision, range and manoeuvrability that make them 'the next new thing' that competing states seek to acquire to buttress their own power positions. Hypersonic missiles unlock new strategic options in the spheres of prevention,

pre-emption and deterrence by punishment, decapitation and denial. More concretely, hypersonic weapons provide the means to both reinforce one's own A2/AD-capabilities and to counter another power's A2/AD-capabilities. How hypersonic weapons affect the stability of Europe and Asia – and the international system at large – depends on their envisioned use. Doctrine and theory about emerging technologies hardly ever make sound predictions of their actual use and impact on stability. Still, the problem that comes with small reaction times, first-mover advantages, and the lack of interest that key players will have to pursue arms control agreements, does not bode well for strategic stability.

On the other hand, the escalatory risk that is involved with entanglement makes the use of hypersonic weapons a risky endeavour for both the assailer and the assailed. Knowing this, none of the possessors of these weapons would be inclined to use these weapons just like that. Thus, as long as humans remain in control over the actual use of these weapons, they will probably affect risk behaviour in such a way that it deters actors from getting bogged down in situations where their use becomes a viable option. Nonetheless, the fact that hypersonic missiles will become part of the strategic inventory of several states in the upcoming years is a factor that will affect the strategic equation. The most likely implication is that it will deepen spheres of influence because they serve as an enhancer of already existing A2/AD capabilities. This poses a challenge for the US's need to reassure its allies in Europe and Asia as a part of its extended deterrent. When unchallenged, it could trigger assertiveness on the side of opposing states. This underscores the importance of smaller states (including the Netherlands) to counter such trajectories by showing more commitment to national and collective security. ■

45 Wu, 'Trilateral arms control initiative'.

46 R.H. Speier, G. Nacouzi, C.A. Lee, R.M. Moore, *Hypersonic missile nonproliferation: Hindering the spread of a new class of weapons* (Santa Monica, RAND Corporation, 2017) 25.

Het richten van de landmacht

Een assessment van legervorming en militair vermogen met 13 Lichte Brigade als case

Ivor Wiltenburg*

Als gevolg van bezuinigingen verloren de brigades van de Koninklijke Landmacht een deel van hun vuurkracht, bescherming, en mobiliteit. Vanzelfsprekend heeft dit gevolgen voor de wijze waarop de landmacht kan worden ingezet. Wat is in de huidige omstandigheden de optimale samenstelling van eenheden om aan doctrines en richtlijnen te voldoen, zowel nationaal als binnen de NAVO? Dit artikel onderzoekt het concept van legervorming, aan de hand van de richtlijnen die zijn vastgesteld in de landmachtvisie 'Veiligheid is Vooruitzien'. 13 Lichte Brigade fungeert hierbij als casestudy: kan deze brigade, die van een gemechaniseerde eenheid is omgevormd tot een lichte brigade, effectief het gevecht voeren?

In de krijgswetenschap is weinig zo lastig als het vraagstuk van legervorming: wat is de optimale samenstelling en werkwijze van een militaire eenheid zodat opleidings- en trainingstaken in vreedstijd, alsook ernstinzet afgedekt kunnen worden?¹ Idealiter wordt het legervormingsvraagstuk gestuurd door rationele overwegingen gebaseerd op de internationale veiligheidssituatie, dreigingen en kwetsbaarheden van een land of de kansen van technologische ontwikkelingen. Samenstelling en werkwijze worden uiteraard mede beïnvloed door het beschikbaar gestelde budget. Dat budget – in dit geval een beperkt budget – voert de afgelopen decennia echter de boventoon in de Nederlandse krijgsmacht. En de effecten hiervan worden gevoeld: de Nederlandse krijgsmacht kan tegenwoordig niet meer op geloofwaardige wijze voldoen aan de haar in de grondwet gestelde taken.²

13 Lichte Brigade oefent met Boxervoertuigen in Litouwen. Wat is de rol van 13 Ltbrig in het contemporaine conflict, en voldoet de brigade aan de richtlijnen van de landmachtvisie?

FOTO MCD, GERBEN VAN ES

* Majoor Ivor Wiltenburg is PhD-candidate en werkzaam bij de Faculteit Militaire Wetenschappen in Breda.

- 1 W. Klinkert, 'Van Waterloo tot Uruzgan. De militaire identiteit van Nederland', in: *Militaire Spectator* 177 (2008) (7/8) 436.
- 2 J. de Jonge, F. Bekkers en R. de Wijk, 'Pas op de plaats voor Defensie', Den Haag Centrum voor Strategische Studies (HCSS) (2010) 7; E. van Outeren, 'Grondwettelijke taak Defensie staat op het spel', in: *NRC Handelsblad* 5 mei 2016. Zie: <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/05/19/grondwettelijke-taak-defensie-staat-op-het-spel-1622681-a875662>.

Binnen de Koninklijke Landmacht bevinden de gevechtsbrigades zich in een weinig benijdenswaardige situatie. Opeenvolgende bezuinigingsrondes hebben de (vooral grondgebonden) brigades ontdaan van grote delen van hun vuurkracht, bescherming en mobiliteit. Met het afstoten van de moderne CV90-infanterie-gevechtsvoertuigen (IGV) en de Leopard 2A6-gevechtstank³ verloor de landmacht de helft van haar *capacity*, en 13 Lichte Brigade (13 Ltbrig) de *capability* om gemechaniseerd op te treden⁴: het zware materieel – de CV90 en de Leopard 2A6 – werd vervangen door een reeds eerder aangeschaft, minder gevechtvaardig wielvoertuig: de Artec Boxer.⁵

Deze bezuinigingen werden gelardeerd met eufemistisch jargon⁶ en gingen gepaard met een bekende reflex en de paradoxale *narrative*: er wordt wel bezuinigd, maar de bezuiniging heeft juist een positief gevolg. De omvorming van de gemechaniseerde brigade naar een lichte brigade werd namelijk gepresenteerd als noodzakelijk voor het vullen van een *capability gap* tussen 43 Gemechaniseerde Brigade en 11 Luchtmobiele Brigade.⁷ Deze *capability gap* zou zich bevinden in het optreden tussen lichte infanterie en zware infanterie; een gemotoriseerde capaciteit. Het differentiëren tussen de gevechtsbrigades zorgt echter voor het verliezen van voortzettings-

vermogen, omdat de bataljons te veel van elkaar verschillen om elkaars taak over te nemen. Dit artikel beargumenteert dan ook dat significante investeringen in vooral de fysieke, maar ook de conceptuele componenten van het militaire optreden benodigd zijn om relevant te zijn voor het hedendaagse conflict.

Een gevechtsbrigade moet voldoen aan de eisen qua vuurkracht, mobiliteit en bescherming zoals benodigd voor het optreden in een conventioneel conflict in NAVO-verband. Deze noodzaak is door het optreden van staten als Rusland, Iran en China relevant geworden, en loopt parallel aan internationale ontwikkelingen om westerse krijgsmachten te heroriënteren naar een conventioneel conflict.⁸ Ten tweede moet een brigade voldoen aan de richting die de recente landmachtvisie 'Veiligheid is Vooruitzien' stelt. Deze visie staat onder andere de integratie van mens en technologie en het optreden in een 'hybride conflict' voor. Ook moet de operationele realiteit worden meegenomen. Opdrachten, waaronder meerdere uitzendingen van compagnie-grootte en de kleinere trainingsmissies, zorgen voor verstoringen in het opwerken en trainen van de brigade doordat sleutelfunctionarissen en (sub)eenheden regelmatig worden onttrokken aan het gereedstellingsproces.⁹

De vragen die het voorgaande oproept zijn voor alle brigades van de landmacht toepasbaar. Sterker, het vraagstuk van legervorming is krijgsmachtbreed. Voor dit artikel is gekozen om 13 Lichte Brigade als case te nemen. Als jongste brigade van de Koninklijke Landmacht is 13 Ltbrig druk met het ontwikkelen van het operationele concept met de toepassing van de nieuwe middelen. De hoofdvraag volgt hieruit: wat is de rol voor 13 Ltbrig in het contemporaine conflict? Om antwoord te geven op deze vraag toetst dit artikel de fysieke en conceptuele component van 13 Ltbrig middels een drietal deelvragen: voldoet 13 Ltbrig om op te treden als reguliere gevechtsbrigade in een conventioneel conflict in NAVO-verband? Ten tweede: voldoet 13 Ltbrig aan de richtlijnen zoals gesteld in de visie van de landmacht? Als laatste beschouwt dit artikel op welke wijze partnerlanden het concept 'gemotoriseerde brigade' oppakken.

3 Met de Leopard 2A6-gevechtstank en de CV9035-IGV beschikte Nederland mondiaal over de modernste samenstelling (team) van tanks en IGV's.

4 *Capability* zegt iets over wat men kan, en *capacity* zegt iets over het vermogen of de grootte van de *capability*. In het Nederlands zijn beide begrippen te vertalen door 'geschiktheid', wat soms tot verwarring kan leiden.

5 Kamerstukken II, 2013-2014, 33 763, nr. 34 (Kamerbrief Toekomst van de krijgsmacht) <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=267393ed-f863-497a-80e4-9938fedcd7d4&title=Nieuwe%20inrichting%20Commando%20Landstrijdkrachten.pdf>.

6 M.F.J. Houben, 'Zeggen waar het op staat', in: *Militaire Spectator* 185 (2016) (1) 42. Zie: <https://www.militairespectator.nl/thema/column/zeggen-waar-het-op-staat>.

7 G. van Keulen, '13 Lichte Brigade uitgelicht. Kansen en uitdagingen van eenheid op wielen', in: *Landmacht* 65 (2015) (4); G. van Keulen, '13 Lichte Brigade op Wielen. Kansen en Uitdagingen', in: *Infanterie*, (2015) (1) 33-37; M.P.J.J.M. Kerstens, 'Concept Gemotoriseerd optreden', in: *Infanterie* (2014) (2) 37-42; F.E.T.J. van Dijk, 'FC MOT. Functioneel Concept Gemotoriseerde Capaciteit', in: *Infanterie* (2015) (1) 27-31.

8 M. van der Vorm en I.L. Wiltenburg, 'Building Without Foundation. The Conceptual Discrepancy of Security Force Assistance', *conference paper* (Conceptualising Remote Warfare: The Past, Present and Future, University of Canterbury, Kent, 28 februari-1 maart 2019).

9 I.L. Wiltenburg, 'Security Force Assistance. Practiced but not substantiated', in: *Militaire Spectator* 188 (2019) (2) 89.

Het vraagstuk van legervorming is krijgsmachtbreed. In dit artikel dient 13 Lichte Brigade als casestudy

FOTO MCD, LOUIS MEULSTEE

Dit artikel start met de analyse en beantwoording van de eerste deelvraag, waarbij ingegaan wordt op de invulling en gevolgen van de bezuinigingen op de huidige organisatie van 13 Ltbrig. Aansluitend wordt aan de hand van de visie van de landmacht 13 Ltbrig in de context geplaatst van dit beleidsdocument. Vervolgens komt de werkwijze van onze internationale partners Duitsland en het Verenigd Koninkrijk (VK) aan de orde, die gemotoriseerde concepten hebben en ook gebruik maken van de Boxer. Ter afsluiting volgen conclusies en aanbevelingen voor 13 Ltbrig met betrekking tot het optreden in het contemporaine conflict.

Bezuinigingen, reorganisaties en het optreden als reguliere gevechtsbrigade

Zoals de inleiding van dit artikel vermeldt, krijgt de krijgsmacht vorm door een proces dat bekend staat als legervorming. Dit artikel gaat uit van de volgende definitie hiervan: 'een proces van besluitvorming en uitvoering, dat tot doel heeft met de beschikbare middelen van personele,

materiele en financiële aard, en in de gegeven tijd en ruimte, een strijdmacht tot stand te brengen die haar gestelde taak op adequate wijze kan uitvoeren.'¹⁰ De bezuinigingen bij Defensie hebben ertoe geleid dat financiële afwegingen in het verleden leidend zijn geweest bij de besluitvorming over welke middelen van materiele aard ter beschikking stonden aan de strijdmacht. De opgelegde bezuiniging, in combinatie met het uitblijven van politieke sturing over welke capacities en capabilities behouden moesten blijven, en welke eventueel afgestoten konden worden, leidde ertoe dat de landmacht er in 2011 voor heeft gekozen om de Leopard 2A6-tanks te verkopen. Met het verdwijnen van de tankbataljons¹¹ hielden de grondgebonden brigades twee pantserinfanteriebataljons over als gevechtseenheden.

10 A.W.T. Gijsbers, 'Blik in de smidse. Opmerkingen over het Nederlandse legervormingssysteem', in: *Mars in Cathedra* 63 (1985) p. 2219.

11 In 2011 bestonden de Nederlandse tankbataljons uit slechts twee eskadrons, aangezien een van de eskadrons in een eerdere bezuinigingsronde al was geschrapt. De facto waren de Nederlandse tankbataljons dus ook geen volledig tankbataljon.

Met het afstoten van de tanks, en het overstappen van de CV90 naar de Boxer, is de mobiliteit en vuurkracht verminderd, waardoor 13 Ltbrig op een andere wijze moet optreden tegen een gemechaniseerde tegenstander in open terrein.¹² Dat mag geen verrassende conclusie zijn, de DMP B-brief (Defensie Materieel Proces) meldde immers al dat 'het grote pantserwielvoertuig gevechtsondersteunende taken zal verrichten, waarbij de volgende versies zijn voorzien: commandovoering, gewondentransport, *battle damage repair*, vracht, genie en mortiertrekker.'¹³ Gevechtstaken werden hierbij niet genoemd. Tijdens het acquisitieproces van de Boxer is de restrictie van een beperkte blootstelling aan vijandelijke activiteiten verdisconteerd, waar-

door de beperkingen van het voertuig qua vuurkracht, mobiliteit en bescherming toen te verdedigen waren.

Het gevolg is dat voor het optreden hoog in het geweldsspectrum maatregelen nodig zijn om de vuurkracht en bescherming te verhogen, aangezien het frontale 'staal-op-staal' gevecht het type inzet is waar 13 Ltbrig op dit moment het minst voor is geoutilleerd. Toch staat het conventionele optreden wederom op de westerse agenda, doordat staten als Rusland en China actief aan het bewapenen zijn, en steeds actiever en agressiever worden op het wereldtoneel. Ook de Amerikaanse retoriek over de verantwoordelijkheid van Nederland binnen de NAVO en de plichten van Europa op het gebied van (territoriale) verdediging zijn redenen om de aandacht te vestigen op het reguliere optreden. Binnen het Atlantische bondgenootschap zijn de meeste lidstaten op dit moment actief bezig met het moderniseren en uitbreiden van hun gevechtskracht, gericht op een conventioneel conflict.¹⁴

Peacekeeping-operaties en counterinsurgency (COIN)-operaties, laag in het geweldsspectrum, met daarbij de behoefte tot intensief contact met lokale bevolking en autoriteiten, zijn wel goed te combineren met uitgestegen capaciteit en licht gepantserde wielvoertuigen. De tegenstanders in dit type conflict hebben vaak niet het type wapentuig dat een zware bepantsering noodzaakt. Ook zijn zware wapens vaak niet nodig om gevechtscontacten te beslissen of af te breken. Tot slot genieten wielvoertuigen de voorkeur bij deze operaties, doordat zij geringer onderhoud nodig hebben en de omgeving minder belasten. Het veelvuldig deelnemen van Nederland aan zulke missies leverde tevens het narratief voor de noodzaak van een gemotoriseerde brigade. Peacekeeping- en COIN-brigades zijn op dit moment echter niet hetgeen de NAVO vraagt van haar lidstaten.¹⁵

Kortom: op dit moment is 13 Ltbrig dus beperkt geschikt om op te treden vooraan in het gevecht. Gelet op de componenten van militair vermogen schiet de brigade tekort op de conceptuele component,¹⁶ maar vooral op de fysieke component.¹⁷ Een taakorganisatie moet in staat zijn

FOTO: MCD, GERBEN VAN ES

Leopard-tanks worden gereed gemaakt voor transport. Door het afstoten van de tanks en het vervangen van CV90's voor Boxers moet 13 Lichte Brigade op een andere wijze opereren

- 12 J. Koevoets, Presentatie Operationeel Concept Lichte Brigade (OCLB) (Rhino Academics, 2017).
- 13 Kamerstukken II, 2000-2001, 26 396, nr. 5 (Vervanging pantservoertuigen M577 en YPR). Zie: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-26396-5.html>.
- 14 M.T. Klare, 'The US Military Is Preparing for a New War', in: *The Nation*, 5 juni 2019. Zie: <https://www.thenation.com/article/archive/us-military-is-preparing-for-new-wars-china-russia/>; Van der Vorm en Wiltenburg, 'Building Without Foundation'.
- 15 *NATO Defence Planning Capability Review 2017/2018. The Netherlands* (Brussel, North Atlantic Council, 2018). Zie: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-848946.pdf>.
- 16 Als gevolg van de snelheid waarmee 13 Mechbrig werd omgevormd naar 13 Ltbrig, is er onvoldoende kennisproductie geweest om het optreden van 13 Ltbrig doctrinair te onderbouwen.
- 17 *NATO Defence Planning Capability Review 2017/2018 The Netherlands*.

Oefening in Litouwen voor de enhanced Forward Presence van de NAVO. Aanwezigheidsmissies als deze zijn goede mogelijke wijzen van inzet voor 13 Lichte Brigade

FOTO MCD, GERBEN VAN ES

om vier complementaire en gelijktijdige taken uit te voeren: een capaciteit voor het vinden en binden van de opponent en voor begripsofbouw; een manoeuvre-capaciteit voor het slaan; een capaciteit voor het uitbuiten; en ten slotte een niet ingezette capaciteit als reserve.¹⁸

Afhankelijk van de capaciteit die men nodig acht voor het vervullen van deze taken moet 13 Ltbrig de beschikking krijgen over een extra gevechtsbataljon. Het verlies van de vuurkracht en bescherming van de CV90 en Leopard 2A6 zorgt ervoor dat 13 Ltbrig slechts matig kan optreden in het hoogste geweldspectrum, maar wel geschikt is voor peacekeeping en COIN-operaties, en inzet in een escalerend regionaal conflict. Ook andere militaire taken zoals aanwezigheidsmissies (*enhanced Forward Presence* in Litouwen) en trainingsmissies (ACOTA) zijn goede mogelijke wijzen van inzet.

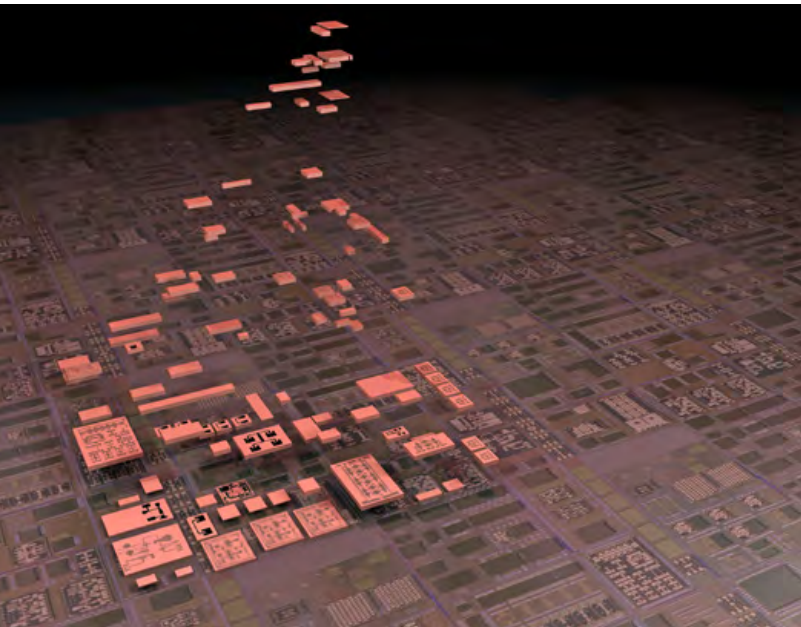
De visie van de landmacht: 'Veiligheid is Vooruitzien'

Naast de fysieke, bekijkt dit tweede deel de conceptuele component. Het leidende document

voor het operationele optreden van eenheden van de landmacht, en zo ook het nieuwe operationele concept van 13 Ltbrig, is het visiedocument 'Veiligheid is Vooruitzien' uit 2018. De kern van deze visie luidt: 'De mens voert het gevecht, de technologie vermenigvuldigt de gevechtskracht en met operationele concepten wordt dat gevecht georganiseerd. Om dit ook in de toekomst te kunnen garanderen, vergroot de landmacht het adaptief vermogen, intensiveren we de samenwerking met nationale en internationale partners, versterken we de verbinding van mensen en technologie en investeren we zowel in het gevecht over lange afstanden als in het optreden in stedelijk gebied.'¹⁹ De uitdagingen van de landmacht worden gekenschetst door 'onvoorspelbaarheid, complexiteit en de hybride aard van conflicten' en het 'belang van technologie'. De landmacht wil volgens deze visie door het 'vergroten van het adaptieve vermogen, samenwerken met partners, versterken van de

18 *Doctrine Publicatie 3.2. Landoperaties* (Amersfoort, Koninklijke Landmacht, Land Warfare Centre) 55.

19 *Veiligheid is Vooruitzien. De Toekomstvisie van de Koninklijke Landmacht* (Utrecht, Commandant Landstrijdkrachten, 2018).

De heersende gedachte bij de Koninklijke Landmacht is dat technologische ontwikkelingen leidend zijn bij de inrichting van de brigade. Hier moeten enige kanttekeningen bij worden geplaatst

FOTODARPA

verbinding tussen mens en technologie en beter worden in het gevecht over lange afstanden en in stedelijk gebied' beslissend blijven in het hedendaagse optreden.

Het optreden in een hybride omgeving en het belang van technologie in deze landmachtvisie zijn hierin opmerkelijk. Het concept 'hybride' is een recent begrip om de contemporaine dreigingen voor de westerse wereld te duiden. Het belang van technologie past in de perceptie dat onze tegenstanders hun technologische achter-

stand hebben ingelopen, en het Westen daardoor niet achter kan blijven om de (haast vanzelfsprekende) technologische voorsprong te behouden. Beide statements in de visie van de landmacht verdienen daarom enige verdieping.

Hybrid Warfare

In het denken over de inzet van de Nederlandse krijgsmacht is de term 'hybrid warfare' een *buzzword* geworden. De term hybrid warfare werd als eerste gebruikt door Frank Hoffman, een oud-officier van de Amerikaanse mariniers.²⁰ Sinds de introductie is de term zijn eigen leven gaan leiden, waardoor er op dit moment geen consensus is over de definitie van hybrid warfare. Desondanks wordt de term veelvuldig gebezigd.²¹ In de context van recente voorbeelden van het optreden van de Russische Federatie wordt hybrid warfare vooral geassocieerd met zaken als *cyber warfare*, *information warfare*, irreguliere proxies en infiltraties van Russische special forces over de landsgrenzen van een staat. Het gebruik van hybrid warfare in deze context moet worden gerelativeerd. Het huidige begrip over hybrid warfare in Nederland is veelal gestoeld op een ahistorisch beeld van oorlogvoering. Tijdens elk conflict poogt een partij middels propaganda, sabotage of financiële middelen effect te sorteren. De activiteiten die veelvuldig worden geassocieerd met hybrid warfare zijn verder ook niet voorbehouden aan Rusland. Sterker nog, het is de perceptie van Rusland dat het Westen zich op grote schaal schuldig maakt aan operaties in het informatiedomein.²²

De conclusie dat Nederland zich moet gaan richten op het reguliere conflict kan wel worden gestaafd met de waarnemingen van het Russische optreden.²³ Rusland positioneert zich tenslotte nadrukkelijk met de recente modernisering van de reguliere strijdkrachten. Maar om de discussie zuiver te houden, is het wel belangrijk dat buzzwords als hybrid warfare worden losgekoppeld van het (toekomstig) optreden van gevechtsbrigades zoals 13 Ltbrig. Een brigade is bedoeld voor het voeren van het gevecht, en hoewel dit kan variëren in intensiteit, is het huidige begrip van hybrid warfare te veelomvattend en diffuus om te

20 F.G. Hoffman, 'Hybrid vs. Compound War', in: *Armed Forces Journal* (2009) (10) 1-6.

Definitie van hybrid warfare: 'any adversary that simultaneously and adaptively employs a fused mix of conventional weapons, irregular tactics, terrorism and criminal activities in the battle space to obtain their political objectives.'

21 In de Nederlandse vakliteratuur is er geen consensus over het begrip hybrid warfare. Voor voorbeelden zie: T. de Munnik, 'De Verdediging in het Hybride Tijdperk', in: *Infanterie* (2016) (2) 19-26; A. Geers, 'Hybrid Warfare, WTF?', in: *Infanterie* (2016) (1) 41-48; zie ook het European Centre of Excellence on Hybrid Warfare, <https://www.hybridcoe.fi/hybrid-threats/>.

22 I.L. Wiltenburg, 'The Importance of Understanding Russian Strategic Culture', in: *Atlantisch Perspectief* 45 (2020) (1) 7-12; F. van Nijnatten, 'Het antwoord van Gerasimov op het Paard van Troje', in: *Militaire Spectator* 188 (2019) (7/8) 392-397.

23 Ibidem.

gebruiken als richtpunt.²⁴ Wel biedt hybrid warfare de mogelijkheid om hier aspecten uit te destilleren waarop een reguliere brigade zich kan richten, zoals het bestrijden van reguliere capaciteit (juist tijdens een hybride conflict) en niet-statelijke actoren. De inzet van reguliere capaciteit van het Russische leger tijdens conflicten die als hybride worden gepercipieerd, zoals de interventies in Georgië, de Krim en Oekraïne, zijn aangrijpingspunten hiervoor. De voornaamste kritiek op het autonoom richten van een brigade op hybrid warfare is dat dit verreweg te vaag is voor een tactische formatie, en thuishoort op het strategische vlak.²⁵

De technologische ontwikkelingen

De heersende gedachte bij de Koninklijke Landmacht is dat technologische ontwikkelingen leidend zullen zijn bij de toekomstige inrichting van de brigade. Hier moeten wel enige kanttekeningen bij worden geplaatst. Technologische ontwikkelingen worden vaak gehypet,²⁶ en er wordt vaak gesuggereerd dat ze met een snelheid gaan die nauwelijks is bij te houden.²⁷ Dit

behoeft nuancering. Drones en internet bestaan al decennia. Sociale media als Facebook bestaan inmiddels al vijftien jaar. Er is geen enkel *major asset* van een krijgsmacht simultaan overbodig geworden met een technologische ontwikkeling. Nadat het vliegekampschip het slagschip passeerde als belangrijkste *naval asset* in de Tweede Wereldoorlog heeft het nog tot 2006 geduurd voordat de laatste slagschepen werden geschrapt uit het *Naval Register*. Bewapende dronesystemen vallen precisiedoelen aan sinds 2001. Hoewel drones niet meer zijn weg te denken uit het contemporaine conflict, hebben zij bemande air assets nog niet verdreven uit het luchtruim.

24 Voor een uitgebreide *review* over de literatuur over hybrid warfare, zie R. Johnson, 'Hybrid war and its countermeasures: a critique of the literature', in: *Small Wars & Insurgencies* 29 (2018) (1) 141-163.

25 R. Johnson, 'Hybrid war and its countermeasures', 159.

26 Zie: <https://www.gartner.com/en/research/methodologies/gartner-hype-cycle>.

27 *Houvast in een onzekere wereld. Lijnen van ontwikkeling in het meerjarig perspectief voor een duurzaam gereede en snel inzetbare krijgsmacht* (Den Haag, , ministerie van Defensie, 2017).

28 A. Twigt, 'De Robots Komen', in: *Landmacht* 69 (2019) (1).

FOTO MCD

Een Black Hornet-verkenningdrone.
Een positieve ontwikkeling binnen
13 Ltbrig is de inzet van onbemande
gerobotiseerde systemen

Dit betekent niet dat de landmacht niet moet nadenken over technologische ontwikkelingen, maar wel dat er niet moet worden gewacht met investeringen vanwege technologische ontwikkelingen, geprojecteerd in de toekomst op basis van verwachtingen van de technologie die het risico hebben om te rooskleurig te zijn. Een positieve ontwikkeling binnen 13 Ltbrig is de inzet van onbemande gerobotiseerde systemen ter versterking van de gevechtskracht.²⁸ De periode tussen de onderkenning van de meerwaarde van gerobotiseerde systemen in de Nederlandse militaire vakliteratuur en de invoering van de eerste systemen zijn echter wel exemplarisch voor de eerdergenoemde relativiteit van het tempo van technologische ontwikkeling.²⁹

De visie van de landmacht richt zich op de hybride omgeving en technologische integratie. De volgende sectie gaat in op de mate waarin deze concepten terugkomen in het Operationeel Concept Lichte Brigade (OCLB) van 13 Ltbrig.

Het Operationeel Concept Lichte Brigade

13 Ltbrig bevindt zich tussen de eerdergenoemde focus op het reguliere optreden, maar ook de realiteit van de verplichting van het uitvoeren van hedendaagse presentie- en trainingsmissies, en het diffuse karakter van de landmachtvisie. Om richting te geven aan het operationele optreden is het Operationeel Concept Lichte Brigade ontwikkeld. Dit OCLB richt zich op *dispersed* optreden. Belangrijk om te vermelden is dat het OCLB zich oriënteert op het militaire optreden van een *medium* brigade in de toekomst. Dit type optreden breekt met het traditionele, meer lineaire karakter van reguliere oorlogvoering en er wordt gepoogd om een brug te slaan naar meer wendbare gevechts-

kracht door de verschillende subeenheden zelfstandiger in te zetten.³⁰ Sterker nog, het OCLB neemt expliciet afstand van het idee van een aaneengesloten gevechtsveld.³¹ Het OCLB beschrijft het toekomstige optreden als volgt:

‘Met hoog beweeglijk en verspreid opereren met vele kleine eenheden wordt initiatief behouden, en de eigen intentie gemaskeerd, opdat vele selectief gekozen gevechten in of vanuit bedekt/onoverzichtelijk terrein kort en hevig kunnen worden aangegaan, waarbij de vuurkracht van meerdere sub-eenheden geconcentreerd worden om de tegenstander te overrompelen.’³²

Dit optreden heeft de volgende kenmerken:

- verspreid en hoog beweeglijk opereren met vele kleine eenheden;
- het optreden is niet-lineair en het gevechtsveld is niet aaneengesloten;
- zelfstandig manoeuvreren tot op groepsniveau;
- het *combined arms team* (compagniesgrootte) is de ‘bouwsteen’ voor gevechten;
- geconcentreerd en geïntegreerd vechten, zonder gebonden te raken;
- vaak, kortstondig aangrijpen van de tegenstander op verschillende locaties;
- gevechten kort en hevig uitvoeren in- of vanuit bedekt (bebouwd/begroeid), doorsneden of onoverzichtelijk terrein.

De Nederlandse besluitvorming neemt vanzelf de presentatie van de vijand en het veronderstelde handelen mee in de operationele planning. Voor het OCLB is gekozen voor een Russische *Motor Rifle-brigade* (MR-brigade). Tevens refereert het OCLB regelmatig aan de inzetbaarheid van 13 Ltbrig in een hybride conflict en aan toekomstige technologische ontwikkelingen als kansen voor inzet van de brigade.

Analyse van het OCLB

Het OCLB borduurt voort op concepten als *swarming*.³³ Met de onderkende beperkingen in het achterhoofd is het OCLB een wijze waarop 13 Ltbrig relevant kan blijven in het contemporaine conflict. De mobiliteit van de eenheden en het verspreide optreden moeten de brigade in staat stellen om breed inzetbaar te zijn binnen meerdere scenario’s, waaronder conventionele

29 H. Vaalburg, N. Frantsen en E. Gort, ‘Infanterierobots’, in: *Infanterie* (2010) (2) 16-20.

30 J. Koevoets, Presentatie Operationeel Concept Lichte Brigade (OCLB).

31 Ibidem.

32 A.W. van Adrichem en D. van den Wollenberg, ‘Swarming’, in: *Sinte Barbara* 70 (2018) (1) 22.

33 J. Arquilla en D. Ronfeldt, *Swarming and the Future of Conflict* (Santa Monica, Rand Corporation, 2000).

Het Operationeel Concept Lichte Brigade stelt dat de eenheid moet opereren vanuit bedekt, onoverzichtelijk terrein. Laat de tegenstander zich leiden naar zulk terrein?

FOTO MCD, JOYCE RUTJES

oorlogvoering. 13 Ltbrig heeft met het OCLB een concept waarbij de brigade zich onderscheidt van de andere brigades binnen de Nederlandse krijgsmacht. Toch zijn er een drietal zaken die een succesvolle implementatie van het concept bemoeilijken.

In de eerste plaats bevindt dit concept van dispersed optreden zich op het moment van schrijven in een empirisch vacuüm binnen de context van het reguliere optreden. Hierdoor is er geen referentie ten aanzien van de uitvoerbaarheid op het gevechtveld. De bouwstenen van het OCLB, eenheden van compagniesgrootte, kunnen door vijandelijk optreden vernietigd worden indien zij gebonden raken. Het concept is te positief om te veronderstellen dat de (referentie)tegenstander zich eenvoudig laat leiden naar een plek waar een formatie als 13 Ltbrig met de huidige middelen in haar kracht is. 13 Ltbrig beschikt nog niet over de middelen om de tegenstander naar een dergelijke locatie te dwingen.³⁴ Dit komt tot uiting wanneer de brigade tegenover de referentie-tegenstander wordt gezet, aangezien niet-organieke middelen moeten worden toegevoegd om dit effect te kunnen bereiken.

Hierbij zijn een aantal observaties die de overlevingskans van een lichte brigade beïnvloeden.

De proliferatie van het bekende Shipunov 2A42 30mm-kanon bij MR-brigades, samen met een tankbataljon, organieke vuursteun en luchtafweer, maken deze brigades een indrukwekkende tegenstander voor een gemotoriseerde brigade uitgerust met de Boxers, Bushmasters, Fenneks en 4x4's. Ook heeft een Russische MR-brigade organiek de beschikking over raketartillerie en heeft zij een vuursteuncyclus van vijftien minuten.³⁵ Verder is het ook bekend dat de Russische strijdkrachten gebruik maken van cluster- en thermobarische munitie. Een andere ontwikkeling is dat veel moderne Russische pantservoertuigen worden uitgerust met actieve tegenmaatregelen om antitank-raketten (AT-raketten) onschadelijk te maken voordat ze hun effect op het doel kunnen sorteren, waardoor de voorziene 'korte en hevige' vuurcontacten wellicht niet het gewenste succes zullen hebben als waarop wordt gerekend.³⁶

34 Naast manoeuvre capaciteit moet men ook hier ook denken aan contramobiliteit en vuursteun.

35 *Land Training Center Bulletin*, 'Russian Motor Rifle Brigade' (LTC, Amersfoort, 2017).

36 'Return of the Bear: Russian Ground Forces Modernisation', *Jane's Defence Weekly*, 7 https://www.janes.com/images/assets/643/58643/Return_of_the_bear_Russian_Ground_Forces_modernisation.pdf; O. van Wiggen en R.J. Aarten, 'Oefening Bison Drawsko 2017. Een essentiële nulmeting voor de landmacht', in: *Militaire Spectator* 186 (2017) (12) 581.

In de tweede plaats heeft 13 Ltbrig nog niet de middelen die het OCLB vereist voor een succesvol optreden. De gedachte is dat de brigade moet worden getransformeerd naar een medium

brigade in de toekomst. Een medium brigade dient volgens de NAVO-definitie te bestaan uit drie medium infanteriebataljons en één zwaar infanteriebataljon.³⁷ Dit betekent dat de brigade op dit moment twee manoeuvrebataljons tekort komt, waarvan een zwaar. Verder moeten er investeringen plaatsvinden in de vuurkracht van de systemen. Dit is ook onderkend door het Royal United Services Institute (RUSI) voor het implementeren van een soortgelijk concept in het Britse leger. Investeringen moeten plaatsvinden in geavanceerde communicatiemiddelen, personeel (dat is opgeleid in de lineaire stijl van het brigadeoptreden in vakken), stand-off-

---

37 Bestuursstaf Directoraat-generaal Beleid, Eindrapport Beleidsdoorlichting Omvorming 13e Gemechaniseerde Brigade tot een lichtere Gemotoriseerde Brigade (Den Haag, 2019) 25. Zie <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-885816.pdf>, De *medium brigade capability* wordt hierin nagestreefd naast een *heavy* en een *light brigade capability*, te realiseren tussen 2018 en 2036. De NAVO-definitie voor een medium brigade is een task force die bestaat uit drie medium infanteriebataljons en een heavy infanteriebataljon aangevuld met voldoende ISTAR, Combat Support en Combat Service Support.

wapensystemen en organieke Intelligence, Surveillance, en Reconnaissance (ISR)-middelen om de tegenstander te lokaliseren.

Verder heeft de brigade een beperkt incasseringsvermogen en beperkt vermogen tot op- en afvoer.³⁸ Omdat de kracht van een lichte brigade in bebouwd, bedekt of anderszins onoverzichtelijk terrein ligt, is het optreden met de huidige middelen dan ook gelimiteerd tot deze terreindelen. Zoals eerder besproken richt het OCLB zich op het zich distantiëren van een aaneengesloten gevechtsveld en lineair optreden. Echter, zoals de Amerikaanse generaal Mattis

graag eenieder pleegt te herinneren: *the enemy gets a vote*.³⁹ Met het OCLB neemt 13 Ltbrig dus wel een voorschat op de locatie van het gevecht, maar ook op de mogelijkheden, capaciteiten en besluitvorming van de divisie waarin zij ingebed zou worden om dit type gevecht te voeren.

38 J. Koevoets, Presentatie Operationeel Concept Lichte Brigade (OCLB).

39 J.B. Alterman, 'The Enemy Gets A Vote', in: *Middle East Notes and Comment* (2018) (May), Center for Strategic and International Studies. Zie: <https://www.csis.org/analysis/middle-east-notes-and-comment-enemy-gets-vote>.

*Schietoefening met een Boxer.
13 Ltbrig beschikt momenteel niet over
de vuurkracht voor optreden in een
regulier conventioneel conflict*

FOTO MCD, EVERT-JAN DANIELS

Duitse militairen op oefening in Groot-Brittannië. De Duitse Boxer is vrijwel gelijk aan de Nederlandse, maar vervult een andere conceptuele rol: infanterie beschermd vervoeren naar het gevecht, dat te voet wordt gevoerd

Als laatste beweegt 13 Ltbrig zich met het OCLB richting verdergaande specialisatie, niet alleen qua materieel, maar met name in de conceptuele component. Dit betekent dat de krijgsmacht straks is uitgerust met lichte, gemotoriseerde, gemechaniseerde en amfibische infanterie-eenheden met alle een andere gedachte over hoe te vechten. Daarnaast zijn er nog special forces aanwezig bij twee krijgsmachtdelen. Een vraag die hierbij gesteld moet worden is of deze verdere specialisatie gewenst is voor de kleine Nederlandse krijgsmacht.⁴⁰

Conclusie over het OCLB

Geleid door gebeurtenissen in het verleden, waaronder het wegbezuinigen van de tanks en IGV's, heeft 13 Ltbrig nu een zelf ontwikkeld operationeel concept, met manoeuvreermiddelen die nog niet in staat zijn om de referentie-tegenstander uit te manoeuvreren. Hiervoor moeten investeringen plaatsvinden in alle componenten van het manoeuvreoptreden: vuurkracht, mobiliteit en bescherming. De conclusie is dan ook dat 13 Ltbrig op dit moment niet kan meekomen in een regulier uitgevoerd conflict tegen de tegenstander die als benchmark diende. Bovendien heeft het concept van dispersed optreden op dit moment weinig

⁴⁰ K.A. Alderliesten, 'Maurits waar ben je?', in: *Militaire Spectator* 188 (2019) (3) 152-153.

FOTO BUNDESWEHR, MARIO BÄHR

empirisch bewijs dat het in staat is om een dergelijke tegenstander te verslaan. 13 Ltbrig bevindt zich dan ook in een spagaat tussen enerzijds de wens voor een brigade die zich kan meten in het reguliere optreden, de uniciteit van de formatie te bestendigen met een vernieuwend operationeel concept, gericht op hybride dreigingen en technologische vooruitgang en anderzijds de werkelijkheid van alledag: presentie- en trainingsmissies die de gereedstelling van de eenheden beïnvloeden.

De realiteit is echter dat 13 Ltbrig op een aantal aspecten moet gaan uitbreiden. In de eerste plaats zijn twee bataljons te weinig voor het

optreden in het brigadegevecht. Het ontwikkelen van het OCLB biedt mogelijkheden voor de toekomst, maar dit leidt ook tot een langere periode van onzekerheid waarbij 13 Ltbrig zich blijft bezighouden met hoe het conflict mogelijk gevoerd gaat worden. Eigenlijk moeten de brigades zich bezig houden met het beslissen van een contemporain conflict. De huidige organisatiestructuur van 13 Ltbrig is begrijpelijk, en geworteld in het verleden, maar voor het optreden als brigade moeten de capacity en capability verder worden uitgebouwd.⁴¹ De conclusie hier is dat 13 Ltbrig op dit moment niet de vuurkracht, mobiliteit en bescherming heeft om conventioneel op te treden in een regulier conflict zonder aanvullende onderbevelstellingen. Tevens is de richting vanuit de landmachtvisie te diffuus om te dienen als fundament. Het concept van hybride dreigingen is niet toepasbaar op het tactische niveau, en de technologische ontwikkelingen gaan te langzaam om 13 Ltbrig perspectief te bieden op de korte termijn. Dus hoe nu verder? De Duitse landmacht en het leger van Groot-Brittannië hebben delen van hun organisatie inmiddels ook uitgerust met Boxers.⁴² De opgedane kennis en inzichten bieden wellicht soelaas.

Het gebruik van zware pantserwielvoertuigen bij andere krijgsmachten

De Boxer is onder andere in gebruik bij Duitsland, en ook het Verenigd Koninkrijk heeft recent besloten over te gaan op de aanschaf van dit voertuig.⁴³ De volgende sectie behandelt de wijze waarop deze twee belangrijke bondgenoten van Nederland denken over het optreden met gemotoriseerde capaciteit.

-
- 41 Zie: *Brochure 13e Lichte Brigade* voor een verhandeling over de capacities en capabilities van 13 Ltbrig.
  - 42 Het Britse leger heeft de Boxer aanbesteed, maar de voertuigen zijn nog niet ingestroomd bij de eenheden.
  - 43 Ook Australië heeft als onderdeel van zijn modernisatie besloten tot de aanschaf van enkele honderden exemplaren van de Boxer, maar dit is gezien de scope van het artikel niet verder uitgewerkt. Litouwen heeft de Boxer, voorzien van een 30mm-kanon, ook recent aangekocht.

Duits gemotoriseerd optreden

De Duitse landmacht heeft wat betreft uitvoering vrijwel gelijke versies van de Boxer als de Koninklijke Landmacht. Conceptueel vervult de Boxer in Duitse dienst echter een reguliere rol. Dit is begrijpelijk, want waar in de Nederlandse situatie de Boxer uiteindelijk de rupsvoertuigen heeft vervangen van een voormalige gemechaniseerde brigade, vervangen de Boxers in de Duitse landmacht voertuigen als de Fuchs.⁴⁴ Dit is terug te zien in de wijze waarop de Boxer wordt ingezet in Duitsland. Van oudsher kent de Duitse landmacht een uitgesproken verschil tussen de zware infanterie, *Panzergrenadiere*, die met IGV's en tanks het gevecht voert, en de lichte infanterie, die te voet vecht. Aangezien het voertuig dient om de lichte infanterie beschermd te vervoeren naar het uitstijtpunt en het gevecht aansluitend te voet gevoerd wordt, is de inzetbaarheid van het voertuig voorwaardelijk voor de vervolginzet van het personeel. Als gevolg wordt het voertuig dus niet graag geriskeerd in het gevecht. De Duitse doctrine voorziet daarom niet in een andere bereden inzet dan verplaatsen. De wapensystemen zijn ter zelfverdediging, maar niet bedoeld als offensieve capaciteit en hebben daarom een beperkt bereik en doordringingsvermogen. Wel hebben de Duitsers eveneens onderkend dat het optreden, gezien de beperkingen van het voertuig en de lichte infanterie, plaats moet vinden in bedekt terrein.

Brits gemotoriseerd optreden

Het Britse leger is voornemens om zijn recent aangeschafte Boxers te integreren in een tweetal 'Strike'-brigades. Een recente publicatie van RUSI onderzocht het Britse Strike-concept, waarbij twee brigades, uitgerust met zowel de Boxer als de Ajax, een nieuw pantserrupsvoertuig bewapend met een 40mm-kanon, moeten optreden in de *medium capacity* tegen een

reguliere tegenstander. De Britten hebben gekozen voor een Russische Motor Rifle-brigade als referentietegenstander. RUSI achtte het concept werkbaar, mits de brigade een veelzijdig pakket krijgt om de slagkracht te verhogen.⁴⁵ Het Strike-concept maakt gebruik van de modaliteit van de Boxer om de *combat teams* te voorzien van kanon- en AT-raketsystemen en organieke vuursteun, zowel van mortieren als raketartillerie. Verder zouden de combat teams voorzien moeten worden van organieke geniecapaciteit en elkaar moeten kunnen bergen. Een belangrijke factor in de mentale component is dat de combat teams rekening moeten houden met beperkingen in de afvoer van gewonden en hoge attritie.⁴⁶ In het Strike-concept is er een organieke eenheid met het Ajax-gevechtsvoertuig onderdeel van de verder vierkant⁴⁷

FOTO MCD, GERBEN VAN ES

44 Deze voertuigen zijn zogenaamde *armoured personnel carriers* (APC's), gepantserde voertuigen die bedoeld zijn om het personeel beschermd te vervoeren over het gevechtveld. In populair taalgebruik wordt dit soort voertuigen ook aangeduid als *battlefield taxis*.

45 J. Watling en J. Bronk, 'Strike. From Concept to Force', Royal United Services Institute for Defence and Security Studies, 2019. Zie: https://rusi.org/sites/default/files/201906_op_strike_web.pdf.

ingerichte brigade.⁴⁸ Uit het RUSI-rapport blijkt dat het Ajax-voertuig niet in aanmerking komt voor teamvorming⁴⁹ met de Boxer, door de verschillen in logistieke behoefte en mobiliteit.⁵⁰ Wel kan deze eenheid dienen als brigadereserve of voorwaartse strijdmacht.⁵¹

Echter, zelfs met dit pakket aan slagkrachtverhogende maatregelen is er kritiek op het Strike-concept.⁵² De brigades zijn bekritiseerd in het VK als *'an attempt at recovering a medium weight capability which hopes to fill a big brother's shoes against a background of Treasury driven financial penury.'*⁵³ Het dispersed optreden krijgt kritiek op de overlevingskansen. Gebonden eenheden zijn kwetsbaar voor gepantserde formaties en indirect vuur, maar de kleine niet-lineair optredende combat teams kunnen tevens

worden gepasseerd en later door een volgend echelon worden uitgeschakeld. Het tot stand komen van het Strike-concept is bekritiseerd als een *'fairly vague and wishful strategic and operational aspiration based on little or no doctrinal foundations,*

46 Ibidem.

47 In defensiejargon heeft een vierkante brigade een viertal gevechtsbataljons.

48 De Ajax is een pantserrupsvoertuig uitgerust met 40mm-kanon. Zie ook: https://www.janes.com/images/assets/503/65503/Ajax_uncovered_Detailing_the_British_Armys_latest_combat_vehicle_family.pdf.

49 In militair jargon is een 'team' een eenheid van compagniesgrootte, die beschikt over een mix van tank-, pantserinfanterie- en anti-tankpelotons.

50 J. Watling en J. Bronk, 'Strike'.

51 Ibidem.

52 G. Molinell, 'Strike. A Solution in Search of a Problem?', *The Wavell Room* (2017). Zie: <https://wavellroom.com/2017/11/02/strike-a-solution-in-search-of-a-problem/>.

53 S. Crawford, 'Strike Brigades – Back to the Future?', in: *UK Defence Journal* (juli 2019). Zie: <https://ukdefencejournal.org.uk/strike-brigades-back-to-the-future/>.

13 Ltbrig kan het Duitse concept, Boxers gebruiken als armoured personnel carrier en te voet vechten, zonder grote aanpassingen overnemen. De Britse variant biedt meer uitdagingen

De Nederlandse krijgsmacht is te klein voor zoveel specialisaties

*coupled with two deeply unimpressive and yet to be detailed equipment programmes with fundamental flaws. Doctrine seems to have followed equipment procurement, not the other way around as it should be.*⁵⁴ Het proces van legervorming is bij de Britten dus niet volgordelijk verlopen, waardoor er wordt bijgedragen aan de discussie over de wenselijkheid en de toepasbaarheid van delen van de krijgsmacht.

In de vergelijking tussen de Duitse en Britse aanpak is er sprake van reguliere en conservatieve concepten, die gebruikmaken van de Boxer als *armoured personnel carrier (APC)*, waarbij het gevecht te voet wordt gevoerd in bedekt terrein, en een vernieuwend concept, waarbij de brigade verspreid wordt ingezet en een tegenstander wordt gesleten in een non-lineair gevecht. 13 Ltbrig kan het Duitse concept zonder grote aanpassingen overnemen. De Britse variant biedt meer uitdagingen, aangezien die noodzaak tot wijzigingen in de organisatie, doctrines, opleidingen en training, en moet dan ook worden beschouwd als een concept gericht op de toekomst.

Conclusies en aanbevelingen

De wil om 13 Ltbrig op te laten treden in een regulier conflict is er, maar zowel de fysieke als de conceptuele component heeft investeringen nodig. Het OCLB is onbeproefd. Verder is, ongeacht welke conceptuele richting 13 Ltbrig

opgaat, het ontbreken van het derde (en vierde?) bataljon problematisch. De blik naar voren, met het omarmen van de 'hybride omgeving' als toekomstig gevechtsveld is begrijpelijk en niet onwaar, maar die biedt een brigade weinig richting of aanknopingspunten. De middelen van de krijgsmacht in het hybride domein zijn tenslotte grotendeels voorbehouden aan de reguliere aspecten van het hybride conflict.

Er zijn gelukkig wel mogelijkheden om verder te bouwen. De *saving grace* van de Boxer vindt men in de modaliteit en mobiliteit. De modaliteit van het voertuig biedt mogelijkheden om in de toekomst bereden directe en indirecte vuurkracht te leveren zonder dat daarbij van platform moet worden gewisseld. De mobiliteit van de Boxer geeft de landmacht namelijk de mogelijkheid om een gehele brigade met haar organieke middelen te verplaatsen voor inzet. Binnen Europa kan een brigade dan snel en autonoom effecten sorteren. Om dit mogelijk te maken kan een derde bataljon worden gevormd rond de Boxer, eventueel door aan te haken bij de acquisitieprocessen van onze bondgenoten. In combinatie met de uitgestegen componenten kan hiermee een robuustere formatie te velde worden gebracht, totdat er in de toekomst een drijfveer komt voor het vervangen of uitbouwen van de assets van de brigade. Uiteraard dan op basis van een gedegen legervormingsproces, in plaats van bezuinigingen.

De conceptuele kloof die het OCLB slaat met de rest van de landmacht is riskant. De Nederlandse krijgsmacht is te klein voor zoveel specialisaties. Een variant zoals in het Duitse leger is weliswaar behoudender, maar biedt mogelijkheden voor de Duits-Nederlandse interoperabiliteit. Verdere specialisatie biedt dan ook wel capabilities, maar sluit tegelijkertijd capacity uit. Luitenant-generaal b.d. Mart de Kruif betoogde reeds dat de overeenkomsten tussen de verschillende types infanterie (gemechaniseerd, gemotoriseerd, amfibisch en air-assault) groter waren dan de verschillen, en beargumenteerde middels zijn 'theorie van de klep' dat er een grote mate van interoperabiliteit mogelijk was.⁵⁵ Hoewel er onder het buzzword 'adaptiviteit' vele haalbare en onhaalbare ideeën zijn opgevoerd, is dit

54 Ibidem.

55 M. de Kruif, 'De Infanterie op weg naar 2015', in: *Infanterie* (2010) (1) 5-7.

Schietoefening met de Boxer in Duitsland. De saving grace van dit voertuig vindt men in de modaliteit en mobiliteit

FOTO MCD, GERBEN VAN ES

concept, na een korte polemiek in de vakliteratuur, zonder empirische onderbouwing ten grave gedragen op voornamelijk emotionele argumenten.⁵⁶ Toch zijn er legio historische voorbeelden waarbij De Kruifs theorie bruikbaar lijkt.⁵⁷ Ook in bijvoorbeeld Groot-Brittannië gaan er wederom stemmen op om de infanterie-eenheden organisatorisch weer te egaliseren.⁵⁸

Afsluitend adviseert dit artikel dan ook een conservatieve benadering voor 13 Ltbrig. De brigade is de hoeksteen van het landmacht-optreden en ook dit laagste niveau van verbonden optreden haalt zijn militair vermogen uit de combinatie van de mentale, fysieke en conceptuele component. Dit artikel betoogt dat 13 Ltbrig op twee aspecten moet investeren, om daarmee sterker toe te voegen aan het Nederlandse militaire vermogen. Hier zal tijd overheen gaan, en tot die tijd moet 13 Ltbrig zich focussen op het uitvoeren van contemporaine missies, binnen de mogelijkheden en beperkingen: het

optreden in een escalerende omgeving, tijdens counterinsurgency-operaties, en beneden het hoogste geweldsspectrum. De noodzaak voor het vergroten van de capacity en de vuurkracht van de gevechtsbrigades van de landmacht is reeds onderkend, en voor 13 Ltbrig is deze noodzakelijk voor het optreden tegen *peer-adversaries*. Een goede en sterke samenwerking met de Britten zal op termijn inzicht geven in de toepasbaarheid van het OCLB. Gebruik maken van de geleerde lessen van de Britten is in deze fase dan ook wenselijker dan zelf vooroplopen in het ontwikkelen van dit concept. ■

56 Zie bijvoorbeeld: R. van Dorp, 'Misvattingen over Luchtmobiele Eenheden', in: *Infanterie* (2010) (3) 8-9.

57 Zie bijvoorbeeld: Britse 155e brigade tijdens WO2, US Army tijdens D-Day, en de Nederlandse inzet van AASLT-eenheden in YPR's (voormalig Joegoslavië) en pantsersinfanterie-eenheden in de AASLT-rol (Afghanistan 2009).

58 N. Drummond, 'The Universal Infantry Battalion', *The Wavell Room* (augustus 2019). Zie: <https://wavellroom.com/2019/08/29/the-universal-battalion-possible-future-infantry-unit-structures/>.

Tijs, sterkte!

Drs. Frans Matser – publicist*

In februari zag ik in het programma Buitenhof een interview met de nieuwe commandant van de Amsterdamse brandweer, Tijs van Lieshout. Zijn voorganger, Leen Schaap, heeft in opdracht van de toenmalige Amsterdamse burgemeester Eberhard van der Laan geprobeerd om daar orde op zaken te stellen. Ex-politieman Schaap was gedurende zijn commando diverse keren met de dood bedreigd en was na drie jaar wegens gebrek aan draagvlak binnen het korps door Femke Halsema, de nieuwe burgemeester, van de klus gehaald. Een triest verhaal. De indruk bestond dat er weinig mensen stonden te dringen om deze functie over te nemen. Presentator Twan Huys introduceerde de Amsterdamse brandweer dan ook met de woorden: 'Een organisatie doordrenkt van racisme en discriminatie. Een bende waar iedereen zich permitteerde waar hij zin in had'. Van Lieshout zat er bij en sprak hem niet tegen. Ook hij had de eerste dreigbrieven al ontvangen. De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat er aan de cultuur binnen de Amsterdamse brandweer wel wat te verbeteren valt. De vraag is natuurlijk: gaat dat Van Lieshout lukken?

Van Lieshout heeft de afgelopen twintig jaar zijn sporen verdiend binnen de brandweer, maar diende daarvoor bijna twintig jaar bij Defensie. Onwillekeurig gingen mijn gedachten terug naar het jaar 1994 toen ik, als net afgestudeerd socioloog, als officier van de Militaire Psychologische en Sociologische Dienst (MPSD) naar de cursus stafdienst mocht gaan. Meestal doe je dat samen met je KMA-jaargenoten, maar omdat ik na een aantal operationele functies en vier jaar studeren al wat ouder was, belandde ik tijdens stafdienst in een groep jongerejaars, van wie ik de meeste niet kende.

Ik wist donders goed dat ik, als een van de oudsten van de klas, een verhoogde kans liep om de functie van klassenoudste te krijgen. Een baantje waarbij je het risico loopt om, als hulpje van de cursusleiding, tussen de wal en het schip van docenten en klas te raken. Geen lonkend perspectief in een cursus waarbij (in die tijd) nog in een tijdsbestek van zes maanden het besluit viel over je toekomstige carrière.

Ik had op de eerste cursusdag op het Instituut Defensie Leergangen dus een sheet¹ voorbereid. Toen de cursusleider tijdens het eerste introductie-uur op de cursus stafdienst mij inderdaad verzocht om de taak van klassenoudste op mij te

* In deze rubriek vindt u bijdragen van drs. Frans Matser en Jaus Müller MA.

¹ Een transparant stukje plastic met wat tekst: hét onderwijsleermiddel uit die tijd.

nemen, vroeg ik even tien minuten de aandacht van de klas. Ik plaatste de sheet op de overhead-projector en ontvouwde mijn plannen omtrent de rol van klassenoudste. Ik hield de klas onder andere voor dat ze zich moesten realiseren dat ze een socioloog als klassenoudste zouden krijgen en dat voor mij de sociale veiligheid en de sfeer in de klas de komende zes maanden een belangrijk aandachtspunt zou zijn. Een van mijn voorwaarden om de rol van klassenoudste op mij te nemen was dan ook het aanstellen van een vrijwillige sfeerofficier. Omdat niemand kennelijk zin had om het baantje van klassenoudste van mij over te nemen, stemde de klas in met mijn 'arbeidsvoorwaardenpakket'. De vrijwilliger voor de rol van sfeerofficier meldde zich gelukkig snel: kapitein van de Technische Dienst Tijs van Lieshout.

Aanvankelijk keek ik daar met enige scepsis naar. De 'producten' van de technische studie op de KMA stonden wel bekend om hun intelligentie, maar lang niet altijd om hun sociale vaardigheden. Maar al snel bleek dat ik me daar in het geheel geen zorgen over hoefde te maken. Tijs was een van de slimste leerlingen in de klas, maar had daarnaast een geweldige droge humor, kon relativeren en had een natuurlijk gevoel voor prettige onderlinge verhoudingen. Als in het heetst van de strijd sommige ambitieuze klasgenoten hun vernietigende commentaar op wat minder briljante collega's gaven, stond hij midden in de les zwijgend op en verliet het leslokaal, om enkele minuten later terug te keren met een kaars die hij – zonder commentaar – voor in de klas plaatste en aanstak. Het tere vlammetje symboliseerde de kwetsbaarheid van goede onderlinge relaties, die letterlijk en figuurlijk in een zucht kunnen doven. Geen stichtelijke woorden, geen kritiek, alleen een kaars. En iedereen wist wat de boodschap was.

Mensen die in hun ambitie de afgesproken spelregels overtraden nam hij – buiten ieders zicht en discreet – even onder vier ogen. Wat daar gezegd werd weet ik niet, maar het werkte meestal goed. Anderen stak hij een hart onder de riem. En als iemand in de discussie doorschoot en alleen nog maar bezig was zijn eigen gelijk te halen, liep hij weer zonder te spreken

de klas uit en kwam terug met een gevulde zandzak die hij met een plof liet neerdalen op het bureau van de dader... zonder woorden. De inspanningen van Tijs leidden er mede toe dat we in onze stafdienstklas op een prettige en sociaal veilige manier met elkaar konden omgaan. Iedereen voelde zich betrokken en iedereen werd in zijn waarde gelaten. En daar heb je dus gelukkig geen socioloog voor nodig.

Heb je daar nu wat aan, zult u zich afvragen? Dat sociale gedoe! In de eerste plaats keek ik naderhand terug op een leerzame en prettige zes maanden. Ik denk dat dit voor veel van mijn medecursisten ook gold, maar ik heb daar geen betrouwbaar onderzoek naar gedaan. In de tweede plaats wil ik naar wat hardere indicatoren kijken. Er waren dat jaar maar liefst vier stafdienstklassen van ieder circa 25 leerlingen. Maar wat frappant was: in onze klas vielen maar liefst 50 procent van de fel begeerde aanbevelingen voor de Hogere Militaire Vorming,² meer dan twee keer zo veel als in elk van de andere drie klassen. Voorzichtig denk ik dus te mogen concluderen dat talent beter gedijt in een veilige en prettige leeromgeving. Of dit ook op de langere termijn effect heeft? Ik heb even zitten googelen: maar de helft van de generaals uit ons stafdienstjaar kwam uit die ene klas. Als ik Tijs meetel zelfs meer dan 50 procent.³

Als ik het verhaal van de Amsterdamse brandweer hoor, dan denk ik dat het een *hell of a job* is om daar de bedrijfscultuur sociaal veilig te maken. Ik heb Tijs in geen jaren meer gesproken. Maar ik denk dat Halsema in ieder geval de goede persoon heeft uitgezocht. Geen garantie, maar wel kans op succes zou ik zeggen. Tijs, sterkte! ■

2 In de toenmalige systematiek betekende een aanbeveling de directe toegang tot de Hogere Militaire Vorming (nu Hogere Defensie Vorming).

3 De functie van commandant van de Amsterdamse brandweer is ingeschaald op een vergelijkbaar niveau als een opperofficier.

Warmlopen voor de Koude Oorlog

Hadewych Jansen op de Haar

(namens het Werkverband 'Stay Behind')

Wouter Kuijl gaat in zijn artikel 'Warmlopen voor de Koude Oorlog' in op de structuur en taakstelling van het Nederlands stay-behind-netwerk Inlichtingen & Operatiën (O&I) binnen het Nederlandse defensiebeleid (de Nationale Militaire Onderstellingen, NMO) tussen 1950-1980. Daarbij is het vertrekpunt de Koude Oorlog en de inbedding binnen de NAVO.¹ Tevens memoreert hij het geheel 'eigen nationaal-georiënteerd karakter' op basis van initiatieven uit 1945. Het artikel is een goede inleiding in de Nederlandse stay-behind-organisatie.

De auteur valt niet genoeg te prijzen dat hij zich op dit onderwerp heeft gestort en hopelijk zal hij verder onderzoek en spitwerk verrichten om de vele vragen en geheimen, die deze organisatie nog omhullen, te helpen ontrafelen. Eenvoudig zal dat niet zijn, want de vertrouwelijkheid is zo ver doorgevoerd, dat het archief van stay-behind, na de plotselinge opheffing begin jaren 90, naar verluidt grotendeels werd vernietigd, in strijd met geldende wettelijke bepalingen. Een ingestelde Tweede Kamer-commissie was hier terecht ontstemd over. Slechts een beperkt deel van het archief zou zijn behouden en dat is nog gesloten tot 2050.

Het Werkverband 'Stay Behind' constateert dat er nog vele aspecten zijn die om nader onderzoek vragen. We noemen er hier een paar.

Waarom achtte de minister-president het legitiem om zo'n geheim netwerk op te zetten? Dit zonder enige betrokkenheid van de Staten-Generaal, en zonder de reguliere institutionele

checks and balances. En waarbij zelfs op geheime wijze geld werden toegewezen voor de praktijken van O&I? (zie Pivot-rapport 166: 'Deze opleidingsactiviteiten en de aanschaf van materiaal zoals radio's werden met goedvinden van de minister-president (Schermerhorn, later Beel) gefinancierd uit de geheime fondsen van het Bureau voor Nationale Veiligheid (BNV) en vanaf april 1946 uit die van de Centrale Veiligheidsdienst (CVD). Zo nam Eindhoven in 1947 met machtiging van Beel een bedrag van 15.000 gulden op uit de geheime middelen van de CVD 'voor een bijzonder doel').²

Waarom liet het Nederlandse parlement zich begin jaren 90 afschepen met een simpele verklaring van de minister-president (Lubbers) over de opheffing van de stay-behind-organisatie en is er nooit publiek onderzoek gedaan naar en regeringsverantwoording afgelegd over de operationele gang van zaken van dit netwerk? Wat zijn de feitelijke activiteiten en operaties geweest? Heel anders gebeurde dit in vele andere Europese landen bij de openbaarmaking van de diverse stay-behind-organisaties. Zie hiervoor het *Journal of Strategic Studies*, jaargang 30, nummer 6 (2007). Zo werd in België een parlementair onderzoek ingesteld. Waarom werd in verschillende landen zo verschillend gereageerd?

Wat is de impact van dit werk geweest op de betrokken medewerkers van de stay-behind-organisatie en hun families? Wat heeft het gedaan met een persoon die daar jarenlang in opereerde? Wat doet het met een familie en alle andere sociale verhoudingen? Hoe leef je überhaupt een geheim leven, waarbij je niet weet wie er allemaal onderdeel zijn van jouw organisatie? Het is opmerkelijk dat de vrijwillig betrokkenen bij deze geheime organisatie (zo'n 160-200 personen) tientallen jaren hun eigen belangen en die van hun familie op de tweede

¹ Wouter Kuijl, 'Warmlopen voor de Koude Oorlog. De Nederlandse stay-behind-organisatie Inlichtingen en Operatiën, 1950-1980', in: *Militaire Spectator* 189 (2020) (1) 28-39.

² *De Nederlandse stay-behind-organisatie in de koude oorlog 1945-1992. Een institutioneel onderzoek* (Den Haag, ministerie van Algemene Zaken, ministerie van Defensie en Rijksarchiefdienst/PIVOT, 2005) 26.

plaats zetten en het 'nationaal belang' een eerste plaats gaven, doordrongen van de noodzaak de eigen rol en het functioneren in deze vertrouwelijke verzetsorganisatie geheim te houden. Hun plichtsbetrachting, toewijding en inzet verdienen alle respect en bewondering.

Dit laatste is sinds enkele jaren specifiek onderwerp van onderzoek door het Werkverband 'Stay Behind', dat veelal bestaat uit kinderen van oud-medewerkers van de stay-behind-organisatie. Gebleken is dat de zeer strak geleide vertrouwelijkheid, in samenhang met de voortdurende spanning en angsten waaronder deze vrijwilligers hebben geleefd, een keerzijde

heeft gehad. Er zijn duidelijk trauma's binnen de eerste en tweede generatie van families en gezinnen. Het Werkverband wil (eindelijk) klaarheid krijgen over de feitelijke rol, verantwoordelijkheid en activiteiten van de betrokken vaders, aandacht krijgen voor hun respectabele inzet, en *lessons learned* verkrijgen ten behoeve van overheidsdiensten met vergelijkbare aandachtsgebieden. Daarmee wil het Werkverband een bijdrage leveren aan het functioneren van een verantwoordelijke en zorgzame samenleving.

Reacties op deze ingezonden brief worden zeer gewaardeerd. ■

ANTWOORD OP MENINGEN VAN ANDEREN

Het doet mij deugd dat Hadewych Jansen op de Haar mijn artikel zo positief heeft ontvangen en ik waardeer de voorzetten die zij geeft voor verder onderzoek. Zij leggen de juiste druk op de zere plekken in het debat, waarvan ik hier enkele punten van belang noem.

De vraag waarom minister-president Willem Schermerhorn zijn goedkeuring gaf aan de oprichting van het netwerk in 1945 belicht een tekortkoming in de hedendaagse stay-behind-perceptie: hoe verhouden individuele besluiten zich tot internationale ontwikkelingen? Auteurs in het genoemde *Journal of Strategic Studies* verklaren het ontstaan van de netwerken met de veronderstelling van nationale angst voor een communistische invasie en bezetting. De netwerken zijn echter ontstaan vanuit individuele initiatieven, die werden voorgelegd aan Schermerhorn. Het is de vraag welke rol individuele besluiten speelden in de totstandkoming van de netwerken en hoe zij werden beïnvloed door ontwikkelingen op internationaal niveau.

De onvrede van Jansen op de Haar over de manier waarop de Tweede Kamer de zaak I&O eind 1990 behandelde is terecht. In onderzoek naar de beweegredenen van de Kamer tot bepaalde beslissingen ontbreekt voornamelijk

een verklaring voor de afwijzing van de twee moties die waren ingediend door de fractievoorzitter van GroenLinks, Ria Beckers, om het netwerk op te heffen en te onderwerpen aan een parlementair onderzoek. De specifieke redenen voor de afwijzing zijn niet bekend; het is enkel gissen naar mogelijke factoren. Wilden kabinetsleden de eenheid bewaren gezien het escaleerende Golf-conflict in het Midden-Oosten? Werd de reactie beïnvloed door de onpopulaire positie van het op pacifistische en communistische leest geschoeide GroenLinks? Zagen sommige Kamerleden het tot dan toe onbekende stay-behind-netwerk als een prettige bijkomstigheid op het gebied van nationale veiligheid, en welke individuele belangen van partijleiders en partijen speelden mee?

Rond het vraagstuk naar de impact van het stay-behind-netwerk op zijn agenten is duidelijk geworden dat de overheid na de ontbinding ernstig tekortschoot in het geven van nazorg. Dit is een terecht punt van kritiek en ik ben zeer verheugd te horen dat het Werkverband 'Stay Behind', waarvan ik hoop dat het bredere bekendheid zal krijgen, zich hierover buigt. ■

Wouter Kuijl

In deze *Militaire Spectator* is plaatsgemaakt voor een gastcolumn. Matthijs Ooms schrijft over de Can-Do Specialist.

De redactie van de *Militaire Spectator* biedt lezers de mogelijkheid een gastcolumn te schrijven van maximaal duizend woorden. Het thema is vrij, maar moet passen in de formule van het tijdschrift. Een gastcolumn bevat een relevante boodschap voor de

lezers, een gefundeerde eigen mening en juiste en verifieerbare feiten in een logisch opgebouwd betoog. U kunt uw gastcolumn sturen naar de bureauredactie (zie colofon) of aanbieden via de website. De redactie wacht uw bijdrage met belangstelling af.

De hoofdredacteur

De gereedschapskist van de CDS

LTZ1 Matthijs Ooms, promovendus Faculteit Militaire Wetenschappen

Hij laat zich inhuren voor allerlei klussen, de Can-Do Specialist (CDS). Hij is van alle markten thuis en denkt graag in oplossingen. Een lekkende kraan, een verstopt toilet, het renoveren van een badkamer: het loodgieterswerk is zijn oudste specialisme, hij heeft altijd al iets met water gehad. Maar zoals de meeste klusjesmannen is hij ook kundig in het traditionele timmeren, zagen, boren, schilderen en slopen. Ook op grote hoogte voelt hij zich thuis: zonder vrees gaat hij het dak op voor het leggen van dakpannen of zonnepanelen. Sinds kort installeert hij ook met gemak een wifi-netwerk, slimme meters, slimme verlichting en slimme deurbellen. Kortom, er is geen klus waar deze CDS nee tegen kan zeggen.

Marketing is niet zijn sterkste kant; hij is liever met klussen bezig dan met reclame maken. Daarom laat hij zich graag inhuren via zijn maatje van Buitendeurse Klussen. Deze gewiekste marketeer weet met gemak opdrachten binnen te halen. Via advertenties op websites, in lokale kranten, maar vooral via mond-tot-mondreclame. De laatste jaren is de vraag naar klussen zelfs groter dan de CDS aankan. Vooral renovaties van monumentale panden zijn gewild, al zijn dat projecten van lange adem waarbij hij voorzichtig moet optreden. Voor je het weet raak je per ongeluk een oude leiding, met een schadeclaim tot gevolg.

Met zo veel aanbod gaan de zaken dus uitstekend, zou je zeggen. Niets is minder waar.

De gereedschapskist van de CDS is verouderd en mist belangrijke tools. Na jaren intensief gebruik zijn bijna alle gereedschappen versleten. Maar ook eenvoudige verbruiksartikelen ontbreken. Laatst moest hij zelfs een klus voortijdig beëindigen omdat de spijkers op waren, ook al was hij op voorhand nog zo zuinig geweest. Tijdens de crisistijd heeft hij duur gereedschap moeten verkopen. Hij heeft er nog spijt van, sommige kwamen net uit de verpakking. Zijn compagnon heeft hij ook vaarwel moeten zeggen in die periode. Die werkt nu bij een groot bedrijf, 'voor een topsalaris' volgens hem, maar hij mist wel de droge humor van de CDS. Een nieuwe compagnon heeft de CDS niet kunnen vinden, wel neemt hij af en toe een stagiair mee, maar die kunnen nog weinig en vergen veel begeleiding.

Een voortdurend probleem is geldgebrek. In de crisistijd was dat nog te begrijpen, maar in deze tijden is dat verwonderlijk. De CDS is echter geen zakenman, maar een klusser. De financiën zijn voor hem bijzaak, althans, zo lang hij zijn werk goed kan blijven uitvoeren en zijn gezin tevreden houdt. En precies daar wringt het. Al zijn inkomsten en uitgaven deelt hij met zijn vrouw. Zij heeft dus ook inspraak in de aanschaf van gereedschap. Dat hadden ze zo afgesproken en dat hoeft ook geen probleem te zijn. Maar verhoudingsgewijs heeft de CDS steeds minder in de melk te brokkelen. Natuurlijk, ze moeten gezond kunnen eten, de kinderen verdienen goed onderwijs en de zorgverzekering moet betaald worden. De energierekeningen, internet- en telefoonabonnementen, het hoort er allemaal bij. Maar soms koopt zijn vrouw wel erg veel kleding, luxeproducten en aanbiedingen, terwijl zijn gereedschap verhoudingsgewijs niet zo veel kost. Toegegeven, de nieuwste Makita boormachine model F-35 was inderdaad aan de dure kant. Maar moest ze daar nu zo over klagen? Zelfs de buurman heeft er een! 'Dan leen je die toch van de buurman?', was haar reactie.

Tsja. Een goede boormachine heb je als klusser altijd nodig. Maar sommige grote gereedschappen kan hij best lenen of gezamenlijk met een buurman aanschaffen. Op de buurtapp worden immers regelmatig spullen uitgeleend. Wat ooit begon als een appgroep om te waken voor inbrekers en hangjongeren, is uitgegroeid tot een sociaal gezelschap dat buurtbarbecues organiseert en op elkaars huisdieren past. Meldingen over onguere types zijn er steeds minder, behalve van die oude mevrouw Litouw. Jaren geleden was haar hele huis leeggeroofd en sindsdien blijft zij het meest waakzaam. En dankbaar voor haar behulpzame buurtbewoners. Helaas zitten er ook profiteurs in de groep. De overbuurman moet nog steeds betalen voor de laatste barbecue, terwijl hij notabene met zijn hele gezin telkens vooraan stond voor een stukje vlees. 'Ja, ik ga het echt overmaken!', belooft hij telkens wanneer hij erop aangesproken wordt. Dus gezamenlijk groot gereedschap aanschaffen? Liever niet. Bovendien zul je zien dat iedereen net op hetzelfde moment die hogedrukspuit nodig heeft.

Zijn vrouw klaagt overigens niet alleen over geld. Zijn humeur laat wel eens te wensen over, terwijl de crisistijd al lang voorbij is. Ze vindt ook dat hij te vaak weg is en bovendien zijn er thuis nog genoeg klussen te doen: de achterdeur klemt, bij hoosbuien lekt het garagedak, de wifi hapert, in de zomer krioelt het (binnenshuis) van de insecten. Of hij daar niet éérs iets aan kan doen. Ze heeft een punt. Ook al heeft ze de neiging te overdrijven, het huis moet op orde zijn. Mede om die reden wil ze nu toch investeren in nieuw gereedschap. Ze gaf de CDS daarbij wel een aantal adviezen. 'Neem niet elke klus aan, maar doe vooral de klussen waar je goed in bent. Dan hoef je ook niet elk soort gereedschap te hebben. Ga eerst een cursus volgen voor het aanleren van nieuwe vaardigheden, investeer in jezelf. Bedenk goed wat je over een paar jaar nodig hebt aan vaardigheden en gereedschap.' Goed advies, maar de CDS is nu eenmaal meer een doener dan een denker. Hoe kan hij bovendien weten wat hij over een paar jaar moet doen als hij nog niet eens weet wat hem volgende week te wachten staat?

Bovendien zou zijn vrouw wel wat meer waardering mogen tonen. Met hart en ziel zet hij zich voor elke klus in, ook de moeilijke die collega's laten schieten. Zoals de gevaarlijke klussen met elektra of gasleidingen. Zijn klanten weten dat hij een vakman is en kwaliteit levert. Hij vraagt geen hoge tarieven, de klantwaardering en het werk zelf motiveren hem. Maar zijn vrouw ziet dat niet. Ze ziet hem alleen 's ochtends vertrekken en 's avonds thuiskomen en vraagt zelden hoe het was. Soms vraagt hij zich af of ze niet van elkaar vervreemden.

'Ping!' Een app van zijn maatje van Buitendeurse Klussen: 'Dringend. Grote lekkage in de Hormoesstraat 13. Kun je even kijken, je was daar toch eerder geweest?'

De CDS laat zijn overpeinzingen varen en gaat op pad, met zijn halfgevolde gereedschapskist. ■

China: Future Threat or Partner?

Experts and Reservists Discuss Security Politics at the CIOR 2020 seminar

Since he came to power, President Xi Jinping has put China on the road toward a certain destiny. Central to the country's economic, diplomatic and military initiatives, experts agree, stands the survival of the Communist Party. That party envisions a new, multipolar world order, in which China dominates its own hemisphere. What does the rise of China mean for NATO and the Armed Forces of the member states? At the February 2020 seminar of the Interallied Confederation of Reserve Officers (CIOR) in Bonn, Germany, experts elaborate on various topics concerning security, economic and cultural issues involving China. Is China, as the seminar's title suggests, a future threat or partner, or is there still another angle to the debate?

Frans van Nijnatten

At the kick-off of the seminar in a packed conference room of the Gustav Stresemann Institute Lieutenant Colonel (R) Hans Garrels, Chairman of CIOR's Seminar Committee, wants to see a show of hands from the participants: who, based on the knowledge he or she has now, is convinced China is a threat, who considers it a possible partner? The votes are roughly equally divided, with the majority of the reservists from CIOR members and associate countries attending

eagerly conceding they are not experts on the matter. They see the congress as an excellent opportunity to inform themselves about a current topic in world affairs. Towards the end of the four-day meeting it is expected that at least some will have adjusted their opinions.

In his introduction Philippe Welti, former Swiss ambassador to Iran and India and an expert on geopolitical and strategic affairs, explains

Underpinned by an unprecedented economic growth, China is building up the People's Liberation Army and wants to play an influential role in military-strategic matters in Asia

PHOTO U.S. ARMY, AMBER SMITH

China's position in the regional and global environment. There is no doubt that China, underpinned by the unprecedented economic growth of the past decades, is building up the People's Liberation Army (PLA) and wants to play an influential role in military-strategic matters in Asia, partly by outspending rivals Russia, India and Japan. Experts agree that the Chinese defence budget has grown steadily over the last twenty years, and economic growth has allowed the country to modernize its army (including the nuclear forces) and develop blue water naval capabilities. By the mid-2020s, China will have at least three aircraft carriers and a considerable submarine force, allowing it to undertake force projection in vast parts of the Asia-Pacific region. Besides other major military reforms that have been initiated there has been a flattening of the command structure combined with the strengthening of the party's dominance over the military.

Beijing considers the U.S. to be a military competitor it has to erode and surpass, since no other country seems to be able to frustrate China's long-term strategic objectives. Gradually, the PLA which, according to the Chinese government, had a budget of almost 178 billion dollars in 2019, is growing into a much more lethal military organization, with a considerable role for reservists and a better ability to perform joint operations.

Strategic opportunity

China, according to Dr. Christopher D. Yung, Dean of the US Marine Corps War College, recognizes a period of 'strategic opportunity' in which a relatively peaceful international environment allows it to expand its own military power and – through diplomatic pressure – to reform the international political system and agreements (United Nations, World Bank, cyber laws, the space and maritime domains, et cetera) so that they better suit the needs of authoritarian regimes.

Dr. Oliver Corff, a specialist on China's current affairs, says observers can derive clues to a Chinese grand strategy from official party decisions, five-year planning documents, yearly government reports, white papers and ad hoc programmatic speeches by party leaders. Considering itself the 'infallible executioner of history', the party seems to aim at making China the one dominant economic and military player in the region, exporting its own security model to neighbouring countries. To the outside world, China communicates a strategic narrative that conveys clear and diffuse messages at the same time. As an information source, therefore, Chinese media should be handled very carefully.

At the same time, China has a fragile political system and still spends more on internal security than on defence, because the Communist Party wants to retain its absolute grip on power. Internal unrest, economic downturns and unexpected crises, like the outbreak of the coronavirus, continue to test the party's resolve. At the same time, the regime spends vast sums on programmes to restrain internet access for its 1.3 billion people, says John Lee of the Mercator Institute for China Studies. China's digital espionage force, fitting a hybrid warfare philosophy, and its aspiration to become a cyber super power are just one side of the coin; using the internet for total domestic control, enhanced by initiatives like the social credit system, is the other.

PHOTO LTCOL. BILL GRIEVE (R), U.S. ARMY/CORP PUBLIC AFFAIRS

Discussing China's role at the Bonn seminar: Dr. Christopher D. Yung (foreground) elaborates on the 'strategic opportunity' the Chinese Communist Party has recognized

'Armed Forces and CIOR should focus on the younger generation'

Hans Garrels on the need for reservists and their ideas

In 2019 the Dutch Armed Forces welcomed 564 new reservists, to bring the total to almost 5,800. The growth in the number of reservists is good news, but the Ministry could still step up its efforts to facilitate part-time military personnel in consultation with their civilian employers, says LtCol (R) Hans Garrels, Chairman of the Seminar Committee of the Interallied Confederation of Reserve Officers (CIOR). After a day of presentations and discussions about China and NATO at the yearly seminar in Bonn, Germany, Garrels expresses his views to the *Militaire Spectator* about the need to stimulate young people to become reservists and, as such, help determine the future of the armed forces. According to Garrels, reservists should not shy away from taking part in complex debates on international and security politics.

Frans van Nijnatten

'Compared to other countries, I would describe the recognition of the position of reservists in the Netherlands as rather poor.' Garrels, who works as an independent business consultant and is Deputy Head of Reservists at the Defence Materiel Organisation, chooses his words carefully. 'For example, the Bundeswehr has a reservist or, as the case may be, replacement for almost all functional ranks, up to the highest level. In the UK, the General Staff has reservists at two and three star level. The same applies to France.' In those countries, reservists apparently are not considered a 'threat' by the regular military. Garrels: 'But I do not know of one Dutch reservist who intends to take over the position of his professional colleague.'

Garrels calls the influx of new reservists good news, but says a considerable effort should be made to make sure they do not leave after only a short stint. 'In some fields, we are starting to run into shortages of, for example nurses, engineers, and members of the National Reserve Corps. We see many students who join the National Reserve, which is a nice part-time job. Some of those people are really talented and ambitious, some play an important role in filling gaps that are the result of the many vacancies within the Dutch Armed Forces. But we keep cutting the budget for reservists too quickly, while at the same time we expect them to attend the required exercises and stay available. The Ministry should really apply better personnel care because if the military wishes to include reservists in their organization, it is also responsible for them. And why not develop a career policy for them?'

New initiatives needed

As a representative of the independent Dutch reservists' association KVNRO Garrels emphasizes that the organization does not seek 'to judge the world of professional soldiers.' Nevertheless, the Ministry should not be afraid of suggestions made by people employed outside the military. 'With a few exceptions, criticism usually comes from people who want to make an organization better. An organization must be willing to learn.'

'When those responsible within the Dutch Armed Forces look at trends in society, they will realize that the young people we need nowadays cannot be lured with outdated

PHOTO 2ND LT CATALIN FLOREA, CIOR PUBLIC AFFAIRS

Hans Garrels: 'Every reservist who has a certain position or ambition, should want to participate in the seminar to develop a broader understanding of global security issues and international decision-making'

employment contracts. We will have to seduce them by offering custom-made agreements and new incentives. The blind loyalty to one's employer is a thing of the past. Nowadays, young people switch jobs more easily. So, why not introduce, as a replacement for the conscription we have put on hold, the right to serve? Unfortunately, this is not currently being discussed, and from the viewpoint of the organization there's a big question hovering over this idea: is it manageable?

To keep up the operational level of ambition the Armed Forces have set for themselves, new initiatives to attract reservists will come up, Garrels expects. 'We cannot sit back and wait for young people, we will have to take action ourselves, simply because we need their knowledge.'

CIOR aims at young reservists

Garrels, himself a keen watcher of international affairs, enthusiastically tells about the organizational work needed to hold the yearly CIOR Bonn seminar. 'We offer a platform for scientific debate on a current geopolitical-military topic, with highly-qualified speakers who influence discussions in the media and via books and articles. I think every reservist who has a certain position or ambition, should want to participate to develop a broader understanding of global security issues and international decision-making.' Meanwhile the CIOR, too, has shifted its attention to the younger generation. 'It became clear to us that we had to leave Cold War thinking behind us. We had to look at the CIOR and reservists differently than in the context of large mobile units and traditional military operations.'

Bringing young reservists to the seminar is one of Garrels's top priorities. 'The CIOR narrative, communicated by its Public Affairs Committee, is very good, but we have to get the message across to the young. We will sit together soon with some of their representatives to discuss some ideas, like a social media strategy.' Pushing news through social media channels is one of the recommendations 34-year-old Captain Reitze Wellen (Royal Netherlands Army) makes. 'The CIOR and KNVRO should make the information available as soon as possible, to allow those interested to make arrangements with their civil employers. Many young reservists would like to attend the seminar, if they only knew it existed.'

Without exception, the young people attending the conference say they find it enriching. 'The seminar is an opportunity to meet colleagues from other NATO countries and learn about their culture,' says Wellen. 'Normally, we consider the issues from an operational and tactical

point of view. Experts at the seminar, however, zoom in on strategic developments and challenge participants to express their own thoughts.' Lieutenant Desi van de Laar (33, Royal Netherlands Air Force) agrees with Wellen and appreciates the seminar as a platform to talk about current topics with colleagues from abroad, like a reservist from Australia who has been involved in operations to fight the devastating fires that recently swept the country.

PHOTO 2ND LT CATALIN FLOREA, CIOR PUBLIC AFFAIRS

Besides the seminar, reservists can take part in CIOR programmes aimed at sharpening skills and knowledge

Garrels: 'Young reservists gain international contacts and insight into international decision-making. The CIOR is a versatile organization, which has attractive programmes to offer, like the Young Reserve Officers Workshop and its own Language Academy. These programmes are discussed during the seminars as well.' Van de Laar describes the additional value these programmes have for her: 'They enhance both skills and knowledge and create abilities you can use directly in your job.'

Garrels urges participants from as many CIOR member countries as possible to take part in the seminar, also to avoid one-sided views and to broaden the scope of the academic debate. At the end of each seminar, he gathers the evaluation forms participants have filled out. There is always room for improvement but Garrels's starting point will remain signing on first-rate speakers whose views will help sharpen reservists' opinions. 'Armed Forces give young people a lot of responsibility. They learn to lead, persevere, and make difficult decisions and support them. On a broader scale, those qualities play a role in global security politics as well and that is exactly why reservists have a headstart when contemplating military and international affairs.'

Taiwan and the South China Sea

To keep its own people rallied around the country's interests, the party, among others, constantly depicts security threats from the outside. It points at Taiwan, the East and South China Sea, South Korea, and the risk of a cyber attack from overseas. Dr. Sarah Kirchberger of the Institute for Security Politics at Kiel University reminds the audience that in the case of Taiwan, China applies an 'anaconda strategy', aimed at 'suffocating' the island by military, economic and diplomatic pressure and cyber attacks. She poses an intriguing question: what would the reaction of NATO be if China really attacked the island? Would the member states stand united and if not and only the U.S. stood by Taiwan, could it spell the end of the Alliance? China, she stresses, invests heavily in Anti-Access and Area Denial (A2AD) capacities, while the PLA runs joint invasion scenarios during exercises.

Beijing's political-military strategy envisions not only the eventual taking of Taiwan and expanding sovereign maritime rights, but also the undertaking of out-of-area operations, aimed at the protection of overseas markets and other interests, like the military base operated by China in Djibouti in East Africa. Elsewhere on the continent China has been making inroads as well. Dr. Andreas Wolfrum, an expert on Chinese culture, explains that African nations are particularly susceptible to offers from Beijing because they hope they can somehow follow the example of China, which after the Communist takeover in 1949 was an underdeveloped country

PHOTO NATO
NATO Secretary General Jens Stoltenberg (second from the right) and Zhang Ming, Ambassador of China to the European Union (opposite), discuss security affairs during a 2019 meeting in Brussels

itself but is now, due to its policy of 'catch up and overtake', a player on the international scene. Not only in Africa, but also in Asia and Europe, China has gained foothold in markets – well-known examples being Huawei and 5G – and other sectors through the so-called Belt and Road Initiative it started in 2013. In the long run, however, accepting Chinese investments and loans may be subject to a quid pro quo with countries running the risk of Beijing ultimately demanding payback. Eventually, this could become a security threat and put alliances under pressure.

Since Xi became President in 2013, China has been using its foreign policy on a broader scale to influence other countries. In foreign affairs, China cooperates with the U.S. on certain issues, but tries to upset Washington on others. One of those areas is the South China Sea, where Beijing operates in a provocative way, claiming historical rights it has unilaterally written into law. Bill Hayton, journalist for *BBC News* and author of the book *The South China Sea. Dangerous Ground*, explains that China considers itself the rightful owner of the area which, because of its fishing grounds and natural resources, is of economic importance. The dispute revolves not only around existing islands or artificial ones constructed by China; it also has everything to do with China's demand for access to the open sea for its navy and especially its SLBM-equipped submarines.

China seeks cooperation with countries that challenge the international status quo, such as Russia and Iran, and tries to weaken ties between the U.S. and its most loyal ally in the region, Japan. Japan, the U.S., Australia and India have responded by founding the Quadrilateral Security Dialogue, creating a multilateral platform for talks and combined military exercises. Another reaction has been the 2018 renaming of the U.S. Pacific Command into Indo-Pacific Command, to broaden the focus on an intertwined area where China wants to become the dominant factor.

Synergy with Russia

China not necessarily wants to go it alone. Dr. Lyle J. Goldstein, Research Professor in the China

Ships from the Indian Navy, Japan Maritime Self-Defense Force and the U.S. Navy sail in formation as part of Malabar 2017 in the Bay of Bengal, a combined exercise to address the threats to maritime security in the Indo-Asia-Pacific region

PHOTO U.S. NAVY, HOLLY HERLINE

Maritime Studies Institute of the U.S. Naval War College, emphasizes the synergy China and Russia have developed in several important fields, ranging from trade to military matters. In an article for *The National Interest*, published during the Bonn seminar, Goldstein points at the strain Russia caused by closing major border crossings in the Far East due to the coronavirus crisis in China. It should be just a temporary setback, though. Only recently, Russian President Vladimir Putin has announced that his country is helping China to create a missile attack warning system, which clearly shows a growing military-strategic cooperation between Moscow and Beijing. During a workshop, Goldstein challenged seminar participants to dwell on this rapprochement and the implications for NATO. Would it be realistic to expect a concerted military effort by both countries in the near future, with China, for example, attacking Taiwan and Russia simultaneously creating a conflict elsewhere? Should the West 'up its game' by using a wedge strategy, aiming at driving Russia and China apart? At a time when many NATO countries seem to distrust both Russia and China, there seems to be no easy solution.

In order to create nearby stability, China is expanding its political and military presence along its periphery and adjacent areas, but is

PHOTO PHOTO LTCOL (R) BILL GRIEVE, U.S. ARMY/CIOR PUBLIC AFFAIRS

Dr. Lyle J. Goldstein points seminar participants at the growing military-strategic cooperation between China and Russia

currently not a real enemy, says Dr. Yung. He calls a short-term military confrontation in which the U.S. and other NATO countries would be involved, a far-fetched idea. At this moment, China would be at the losing end of such a conflict and the government in Beijing realizes that. It leaves him to conclude that instead of being either a threat to NATO or a possible partner, China should primarily be considered a challenge, especially to U.S. foreign policy. For participants in Bonn, many of them eager to follow the debate on China from now on more closely, that is one of the valuable insights to take away from the reservists' seminar. ■

Het menselijk getij

Hoe demografie de moderne wereld heeft vormgegeven

Door Paul Morland

Amsterdam (Atlas Contact) 2019

448 blz.

ISBN 9789045037073

€ 29,99

Het menselijk getij is een vertaling van *The Human Tide. How Population Shaped the Modern World*, het boek van schrijver Paul Morland dat een bestseller werd. Morland geeft een overzicht van demografische ontwikkelingen van 1800 tot heden en toont hoe beslissingen in de politiek, het militaire domein en de geopolitiek worden beïnvloed door demografische veranderingen.

De eerste demografische golf

Morland begint met de beschrijving van Engeland dat zojuist de eerste stappen richting industrialisatie heeft gezet. Het leven in het Engeland van de 18e eeuw was, zoals Morland schrijft, 'akelig, bruut en kort'. Aan de hand van concrete voorbeelden, zoals het verhaal van de alleenstaande moeder Joan Rumbold, schetst Morland een beeld van deze vroeg-industriële periode. Het verliezen van een kind, een gebeurtenis die wij in de westerse wereld in de 21e eeuw als zeldzaam beschouwen, kwam destijds vaak voor. De hoge kindersterfte vertaalde zich in hoge geboortecijfers omdat

gezinnen, om de kans op nazaten te vergroten, kinderrijk waren. Het Malthusiaans plafond bleek een onweerlegbaar feit waaraan de onderklasse nooit zou kunnen ontsnappen.¹

In de 19e eeuw wist de Engelse bevolking zich te ontworstelen aan deze limieten en brak de demografische tijd aan waaraan het boek zijn naam ontleent. Morland schrijft hoe de Engelse bevolking door een reeks ingrijpende veranderingen in de samenleving het plafond wist te doorbreken. De aanleg van riolering, de verbetering van de hygiëne en de economische kracht van de industriële revolutie leidden tot aanzienlijk betere leefomstandigheden en stelden de Engelsen in staat grote hoeveelheden voedsel te importeren. De kindersterfte daalde en de levensverwachting maakte grote stappen voorwaarts. Het besef dat men niet langer hoefde te compenseren voor kindersterfte veranderde echter niet in hetzelfde tempo als de samenleving. Dit resulteerde in een demografische vloedgolf die de

Engelse expansie naar Noord-Amerika, Azië en Oceanië voedde en hen in staat stelde deze gebieden met hun eigen burgers te bevolken. Het demografisch getij had de Engelsen daarmee volgens Morland werelddominantie gebracht.

De vloed wordt uiteraard gevolgd door eb en zo ondervond ook de Engelse bevolking een afname in groei. Naarmate het besef doordrong dat het krijgen van meerdere kinderen om de kindersterfte te compenseren onnodig was geworden, krompen de gezinnen en keerde het demografische getij. Vrouwen, die steeds meer toegang hadden verkregen tot onderwijs en carrières wisten op te bouwen, huwden op steeds latere leeftijd en namen minder kinderen. Deze trend van afremmende demografische groei zette gedurende de 20e eeuw door en demografische overvloed maakte plaats voor vergrijzing en kleinere gezinnen.

Het militaire domein

De demografische groei en daarop volgende afremming verspreidde zich over de rest van de wereld als een rimpel op het wateroppervlak. Morland laat aan de hand van oude bevolkingsregisters zien hoe de demografische bloei in de verscheidene Europese staten ontsproot. Landen als Duitsland en Rusland ondergingen al snel dezelfde explosieve groei als Engeland en veranderden daarmee de machtsbalans in Europa. Staten met een grotere en vruchtbaardere bevolking zouden in het militaire domein de overhand hebben. Een numeriek grote en vruchtbare bevolking zou namelijk een onuitputtelijke poule van mankracht bieden in tijd van conflict en de fabrieken kunnen vullen met arbeiders. Zo keken de

¹ Het Malthusiaans plafond verwijst naar het hoogtepunt tot waar een bevolking zich kan uitbreiden, alvorens door voedseltekort en ziekte te worden teruggedrongen.

Fransen met grote argwaan naar Duitsland, dat na zijn eenwording één van de meest vruchtbare bevolkingen had in Europa met een groei tussen de 2 en 3 procent. De Duitsers vreesden daarentegen voor de Russen, die met een groei 3,4 procent per jaar zelfs hen overstegen. Regeringen probeerden daarom met subsidies en andere tegemoetkomingen hun bevolking aan te sporen zoveel mogelijk kinderen te krijgen. Morlands vele opsommingen van geboorte- en sterftcijfers kunnen voor de lezer wat repetitief lijken, maar hij wisselt ze af met anekdotes voordat ze storend worden. Door deze combinatie van concrete cijfers en politieke handelingen laat hij zien hoe het begrip demografie leefde in de tijdgeest van de Europese bevolkingen aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog.

De islamitische uitzondering

In Afrika en het Midden-Oosten verliep de demografische groei in een vergelijkbaar patroon, maar dan wel met unieke karakteristieken. Vooral voor de late 20e en het begin van de 21e eeuw laat Morland interessante demografische ontwikkelingen zien. Net als in Europa en Azië nam ook in deze landen de

demografische groei geleidelijk af. Maar waar dit in Europa en Azië al snel terugliep tot slechts 1,5-2,0 kinderen per gezin, bleef het in het islamitische Midden-Oosten en Afrika aanzienlijk hoger. Volgens Morland komt dit door de 'pronatale boodschap' die diep in de islam geworteld is. Waar men in West-Europa en Oost-Azië onder het vervangingsniveau dreigt te vallen – er is een lager aantal geboortes dan sterftegevallen – blijven samenlevingen waar de islam nog diep in de cultuur zit gestaag doorgroeien.

De relatief hoge groei binnen islamitische samenlevingen gaat gepaard met een relatief lage mediane leeftijd. Morland maakt hierbij een interessant punt. Hij stelt namelijk dat juist hierin de kern ligt van alle onrust in het Midden-Oosten en Afrika. Jongeren zijn impulsiever en meer geneigd om over te gaan tot gewapende strijd dan ouderen. Morlands zicht biedt een extra perspectief op de oorsprong van de Arabische Lente van het afgelopen decennium in het Midden-Oosten en de landen aan de Noord-Afrikaanse kust. De auteur slaagt er daardoor niet alleen in om een uitstekend demografisch overzicht te creëren van het verleden, maar de gevolgen

van bevolkingsgroei en -krimp ook door te trekken naar recente ontwikkelingen.

De toekomst

Morland eindigt zijn boek met een toekomstvoorspelling, waarin hij rond 2100 een vergrijsde wereld schetst. De bevolkingsgroei zal stagneren en het leeftijdsgemiddelde zal vrijwel overal ter wereld de vijftig overstijgen. Toch heeft dit volgens Morland grote voordelen. Oorlogen zullen zeldzamer worden naarmate bevolkingen verouderen en het aantal kinderen per gezin daalt. De wereld wordt daarmee een vredigere plaats, is zijn verwachting. *Het menselijk getij* is daarmee een boek dat de effecten van demografische groei en afname van enkele eeuwen omvat en de lezer aan het denken zet over de toekomst. Morland laat zien hoe demografie een leidende factor kan zijn in de meest ingrijpende gebeurtenissen die de mensheid heeft gekend. Het boek is een aanrader voor wie de onderliggende demografische invloeden wil begrijpen op conflicten, samenlevingen en culturele ontwikkelingen.

Mark de Boer MA

Schrijft u een gastcolumn in de *Militaire Spectator*?

De redactie van de *Militaire Spectator* biedt lezers de mogelijkheid een gastcolumn te schrijven van maximaal duizend woorden. Het thema is vrij, maar moet passen in de formule van het tijdschrift. Een gastcolumn bevat een relevante boodschap voor de lezers, een gefundeerde eigen mening en juiste en verifieerbare feiten in een logisch opgebouwd betoog. U kunt uw gastcolumn sturen naar de bureauredactie (zie colofon) of aanbieden via de website. De redactie wacht uw bijdrage met belangstelling af.

De hoofdredacteur

De bevrijding van Oost- en Noord-Nederland

Terwijl Zuid-Nederland eind 1944 was bevrijd moesten Nederlanders boven de rivieren nog maanden bezetting verduren. De Duitsers waren boven de grote rivieren betrekkelijk veilig. Een deel van de troepen vertrok oostwaarts richting Westwall. Begin maart 1945 trokken geallieerde eenheden in Duitsland over de Rijn en begonnen uit te waaiëren over wat nog resteerde van Hitlers Derde Rijk. Midden april bereikten Canadese en Poolse eenheden het noorden van Nederland.

Christ Klep

Overzicht van de bevrijding van Noord- en Oost-Nederland in 1945

Het 1e Canadese Leger, dat sinds de invasie in Normandië op de linkerflank van de geallieerde opmars had ge opereerd, had zo weinig prominente taken gekregen dat de lichtelijk ‘verweesde’ Canadese soldaten zichzelf de bijnaam Cinderella Army, het Assepoesterleger, gaven. Dit leger kreeg de opdracht de Duitsers uit oostelijk en noordelijk Nederland te verdrijven. Dat was nodig om de linkerflank van de geallieerde hoofdopmars te beschermen en bevoorradingsroutes veilig te stellen. Tegelijk zou dan de lancering van V1- en V2-raketten vanuit deze regio niet meer mogelijk zijn.

De startlijn van de opmars naar de Waddenzee liep ruwweg vanaf Nijmegen vijftig kilometer naar het oosten. Zo werd Oost-Nederland via een omweg bevrijd. Geallieerde eenheden trokken begin april 1945 via de Achterhoek Nederland weer binnen en staken de IJssel over. Twee weken later stonden de eerste geallieerde tanks bij de Afsluitdijk. Nu was voor de Duitsers in West-Nederland ontsnappen via deze route niet meer mogelijk.

Een bijzondere episode vormde operatie Amherst, de landing van ongeveer zevenhonderd Franse commando’s van de Special Air Service (SAS) op 7 en 8 april in Drenthe.¹ Zij moesten vooraf

1 Zie ook: J.W.M. Schulten, ‘De laatste luchtlandingsoperatie in Nederland. In de schaduw van de overwinning’, in: *Militaire Spectator* 164 (1995) (4) 159-167. <https://www.militaire-spectator.nl/sites/default/files/bestanden/uitgaven/1995/1995-0159-01-0045.PDF>.

FOTO BEELDBANK NIMH

Veendamse mannen bekijken na de gevechten van 13 april 1945 Cromwell Cruiser-tanks van het 2e Tankeskadron van het 10e Verkenningsregiment (1e Poolse Tankdivisie)

verkeersknooppunten veiligstellen en de Duitse tegenstand ontregelen. Niet alle acties slaagden en de Duitsers reageerden soms met felle represailles tegen de burgerbevolking. Op 12 april bereikte de opmars Westerbork, een dag later werd Assen bevrijd. Groningen viel op 16 april in geallieerde handen, Apeldoorn een dag later.

Een soort haasje-over

Er was al snel geen samenhangend front meer. De Canadezen gebruikten een estafettetactiek, waarbij de voorste en achteropkomende eenheden een soort haasje-over deden. Modder, kanalen en riviertjes waren een lastig, maar niet onoverkomelijk probleem voor de inmiddels ervaren geallieerde soldaten. Toch bleef het Duitse gedrag onvoorspelbaar. Een deel van de Duitsers gaf zich over, maar sommige fanatieke lokale commandanten en soldaten vochten door. Zo gaf het Duitse garnizoen in het Groningse Farmsum (bij Delfzijl) zich pas op 2 mei over. Twee weken eerder, van 14 tot en met 16 april, hadden enkele duizenden gedreven Duitse en Nederlandse SS'ers de stad Groningen nog fel verdedigd.

Halt vóór de Grebbelinie

Hitler had bevolen de West-Nederlandse Festung Holland tot de laatste man te verdedigen. Het daar geïsoleerd geraakte samenraapsel van Duitse eenheden was 120.000 man sterk, maar te zwak en ongeorganiseerd voor een succesvolle uitbraakpoging. Bevelhebbers Eisenhower en Montgomery zagen geen ander militair alternatief dan het afsluiten van West-Nederland. En zo hielden de geallieerde troepen als voorzien halt vóór de Grebbelinie. Arnhem profiteerde nog wel en werd op 14 april bevrijd, maar was zwaar beschadigd. Medio april liet de Duitse bevelhebber in West-Nederland, Generaloberst Johannes Blaskowitz, de Wieringermeerpolder onder water zetten om geallieerde luchtlandingen te voorkomen. Eind april luwde de strijd in Nederland grotendeels en was het vooral wachten op het officiële bericht dat de oorlog in Europa voorbij was.

Lees meer in Bevrijdingskrant 11 op: www.75jaarvrij.nl

Bloed kruipt

Linda Polman

Begin maart bracht de Chinese president Xi Jinping een heldenbezoek aan Wuhan, de hoofdstad van de zwaar door het coronavirus getroffen provincie Hubei. Zijn eerste halte was het ziekenhuis dat in duizelingwekkende vaart was opgetuigd door het Chinese leger en nu door militairen geleid wordt.

Overall ter wereld leggen militairen de wapens neer. In Frankrijk en Mexico bemannen ze veldhospitaal voor burgers. In Italië en Spanje patrouilleren ze door uitgestorven steden en beboeten burgers die vergeten waren dat het noodtoestand is. Ook Hongarije, Libanon, Maleisië en Peru sturen militairen op recalcitrante burgers af. In Casablanca en Marakesh rijden er zelfs tanks door de straten.

Veel landen deinzen er vooralsnog voor terug om gewapende militairen tegen hun burgers in te zetten. Zij laten militairen liever grote logistieke klussen doen. Militairen zijn er nu eenmaal goed in om enorme hoeveelheden spullen snel van A naar B te brengen. Of lichamen: in het Italiaanse Bergamo vervoerden colonnes legervrachtwagens doden toen mortuaria de druk niet meer aankonden.

Nederlandse militairen organiseerden de verplaatsing van honderden patiënten van volle ziekenhuizen naar ziekenhuizen die nog wel plek hadden en ze brachten duizenden kilo's voedsel naar voedselbanken. In Groot-Brittannië rijdt het leger rond met zuurstoftankwagens.

De Amerikaanse marine stuurde hospitaalschepen naar Los Angeles en New York. In andere landen sturen legers hun artsen en verpleegkundigen naar burgerziekenhuizen om collega's te ontlasten. In het Belgische Jette bijvoorbeeld verzorgen militaire verpleeg-

kundigen de bewoners van een rusthuis: veertig van de vijftig eigen krachten waren door het virus geveld.

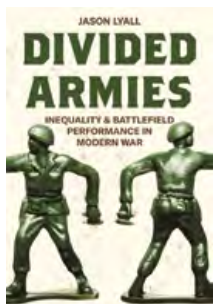
Legers delen hun medicijnvoorraden en beademingsapparatuur met ziekenhuizen en ook hun technologie: het Israëliëse leger converteerde eenvoudige beademingsapparatuur in geavanceerde en de Britse en Amerikaanse strijdkrachten ontwikkelen en testen vaccins. Deskundigen zien intussen aankomen dat het virus de militaire paraatheid wel gaat aantasten, direct en indirect. Militair personeel is over het algemeen jong en fit, maar dat maakt ze niet immuun. De *Defensiekrant* schreef in maart dat kritieke processen wel doorgaan op de marinebasis in Den Helder, maar dat de stilte er was neergedaald: lege parkeerplekken, minder verkeer en geen files meer om het terrein op te komen. Ook legerbasis Oirschot is uitgestorven, schreef de krant. Ze waren bezig uit te zoeken hoe ze hun mensen uit het buitenland, Afghanistan bijvoorbeeld, terug konden halen. Elders is het erger: het Iraanse leger ligt waarschijnlijk voor een deel al plat, geveld door het virus en de hoogste militairen in Italië en Polen zijn positief getest. Honderden Amerikaanse militairen ook. In veel landen wordt nauwelijks nog geoefend. Een gezamenlijke oefening tussen Amerikaanse en Europese troepen op de Noordpool werd afgeblazen nadat 23 Amerikanen waren aangestoken door een Noorse collega.

Maar in de geopolitiek kruipt het bloed waar het niet gaan kan. Recent kwamen ten minste 29 Malinese militairen om door jihadistische aanvallen, in Syrië sneuvelden 33 Turkse militairen door Assads raketten en een dertigtal politiemensen en militairen werd doodgeschoten in Afghanistan. Oorlog laat zich niet tegenhouden door een virusje. ■

SIGNALERINGEN

Divided Armies

Inequality & Battlefield Performance in Modern War

Door Jason Lyall

Princeton (Princeton University Press)

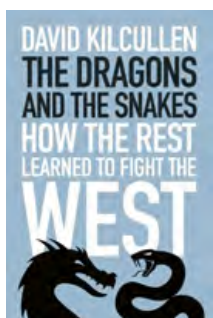
2020

528 blz.

ISBN 9780691192444

€ 31,-

Hoe vechten strijdkrachten en wat zorgt voor winst of verlies op het slagveld? Jason Lyall probeert deze klassieke vragen op een nieuwe manier te beantwoorden, door te kijken naar de mate van ongelijkheid binnen krijgsmachten. Hij laat zien hoe de burgerlijke status van etnische groepen voorafgaand aan een oorlog van invloed is op de militaire effectiviteit tijdens de strijd. Door sommige groepen als tweederangsburgers te behandelen, of erger, wordt het risico op onderling wantrouwen en desertie hoger. Lyall maakt gebruik van onderzoeksgegevens van Project Mars, die 250 conventionele oorlogen sinds 1800 behelzen. Nieuw hierin is dat ook niet-westerse gegevens zijn meegenomen, die voorheen vaak over het hoofd werden gezien.

The Dragons and the Snakes

How the Rest Learned to Fight the West

Door David Kilcullen

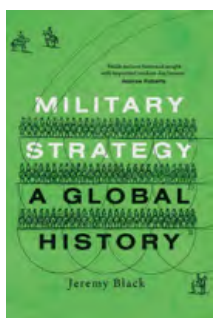
Londen (Hurst and Company) 2020

304 blz.

ISBN 9781787380981

€ 23,-

David Kilcullen onderzoekt in *The Dragons and the Snakes* de tegenstanders van het Westen en wat zij hebben geleerd van moderne conflicten. De titel verwijst naar een uitspraak van een voormalig CIA-directeur, die stelde dat met de val van de Sovjet-Unie een 'draak' was verslagen, maar dat het Westen daarna een groep slangen tegenover zich vond. Kilcullen beschrijft hoe nu zowel draken (China en Rusland) als slangen (terroristische en guerrillabewegingen) de VS hebben zien worstelen in Irak en Afghanistan, en als antwoord daarop nieuwe methoden hebben ontwikkeld: hybride en stedelijke oorlogvoering, politieke manipulatie, en digitale technologie.

Military Strategy

A Global History

Door Jeremy Black

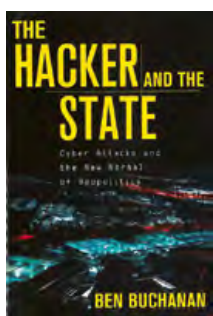
New Haven (Yale University Press) 2020

480 blz.

ISBN 9780300217186

€ 32,-

Strategie bestaat al zo lang als er georganiseerde conflicten bestaan. Jeremy Black geeft een mondiale beschrijving van militaire strategie, waarbij hij het handelen onderzoekt van de belangrijkste militaire personen van de afgelopen 400 jaar. Black gaat daarbij in op de voortdurend veranderende relatie tussen doel, kracht, implementatie en effectiviteit in militaire strategie. Ook de impact hiervan op de mondiale machtsverhoudingen komt aan de orde. Black hanteert een brede benadering, door de belangrijkste spelers op het wereldtoneel met elkaar te vergelijken, met name de VS, China, Groot-Brittannië en Rusland. Hij behandelt hierbij zowel de binnenlandse en internationale sterke punten van deze landen, als hun onderlinge wedijver.

The Hacker and the State

Cyber attacks and the new normal of geopolitics

Door Ben Buchanan

Cambridge (Harvard University Press)

2020

384 blz.

ISBN 9780674987555

€ 30,-

Ben Buchanan duikt in de relatief nieuwe wereld van cyberaanvallen en laat zien hoe hackers het optreden van spionagediensten, en staten in het algemeen, hebben veranderd. In de beeldvorming denkt men bij cyberaanvallen gauw aan spectaculaire aanvallen met grote fysieke gevolgen, maar Buchanan beschijft hoe alledaags cyberaanvallen eigenlijk al zijn geworden. In dit boek schuift hij het doembeeld van cybervernietiging terzijde, en gaat hij juist in op de digitale competitie tussen staten die het dagelijkse leven bedreigt. De voortdurende aanvallen over en weer tussen bijvoorbeeld China, Rusland, en de VS zijn lang niet zo destructief als een 'cyber-Pearl Harbor', maar wel veel meer doordringend en veel moeilijker te voorkomen.

Algemene ledenvergadering KVBK 22 mei 2020

De jaarlijkse algemene ledenvergadering van de KVBK zal door de maatregelen rond het coronavirus dit jaar niet gekoppeld worden aan een bijeenkomst, maar digitaal plaatsvinden op vrijdag 22 mei van 16.00 tot 17.00 uur. KVBK-leden die aan de vergadering willen deelnemen kunnen zich opgeven bij de secretaris (secretaris@kvbk.nl). Zij krijgen een aantal dagen van tevoren de stukken toegezonden, met de inloggegevens voor de online vergadering. Op de agenda staan in ieder geval het jaarverslag 2019 van de secretaris, de penningmeester en de hoofdredacteur van de Militaire Spectator. Tevens een voorstel van het bestuur voor een verhoging van de contributie met 5 euro met ingang van 2021.

